

اقتصاد ایران در تله مرکب چینی

مقدمه

سیاست قرض-تله یا وام-تله گونه‌ای از رفتار سیاسی در روابط دو جانبه میان کشورها است که در آن کشور وام‌دهنده با قصد منفی به کشور دیگر وام می‌دهد. ^[۱] کشور وام‌دهنده از عمد به کشور وام‌گیرنده وام‌های فراوانی می‌دهد با این هدف که پس از ناتوانی کشور وام‌گیرنده در بازپرداخت وام‌ها از سوی کشور وام‌دهنده امتیازات سیاسی و اقتصادی مورد نظرش را استخراج کند. ^[۲] شرایط وام‌ها معمولاً به اطلاع عموم نمی‌رسند. ^[۳] و پول وام داده شده بیشتر برای پرداخت به پیمان‌کارهای خود کشور وام‌دهنده استفاده می‌شود. هر چند این اصطلاح برای وام دادن‌های کشورهای بسیاری و حتی صندوق بین‌المللی پول استفاده شده است. ^[۴] اما اکنون این عمل بیشتر با وام‌های دولت جمهوری خلق چین مربوط می‌شود. ^[۵] توافق‌های دو جانبه چین به ویژه وام کالاها این کشور به کشورهای در حال توسعه در راستای سیاست یک کمربند یک راه (راه ابریشم جدید) این ارتباط را تقویت کرده‌اند. ^[۶]

چین طی سال‌های ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۳ یعنی به مدت ۴۴ سال گذشته، بیش از ۷ هزار و ۶۰۰ میلیارد دلار مازاد تجارت خارجی بدست آورده است. از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۳ نزدیک ۲ هزار و ۴۰۰ میلیارد دلار، در بیش از ۱۵۰ کشور دنیا سرمایه‌گذاری کرده و صاحب بیش از ۳ هزار ۴۰۰ میلیارد دلار ذخیره ارزی می‌باشد. کشوری با چنین قد و قواره عظیم اقتصادی و امکان مالی می‌تواند روابط اقتصادی خود را با کشورهای توسعه نیافته دنیا دیکته کند. دادن وام در مقابل واردات مواد کانی، به اجاره در آمدن بندرگاه‌ها و راه‌های ارتباطی و در صورت عدم بازپرداخت وام، به مالکیت درآمدن/ اجاره بلند مدت معادن و بندرگاه‌ها، استراتژی وام‌های دولت چین به کشورهای در حال توسعه و یا کشورهایی که به سرمایه‌نیاز دارند، می‌باشد. نیاز چین به مواد کانی (چین سالانه بیش از ۸۸۰ میلیارد دلار مواد کانی وارد می‌کند). دسترسی به بندرگاه‌ها و راه‌های ارتباطی برای صدور کالای چینی و وارد کردن مواد کانی برای صنایع چین، با دادن وام و بستن قراردادهای بلند مدت، تضمینی برای اقتصاد صادرات محور چین است. اقتصاد چین بدون افزایش صادرات صدها میلیاردی اش از هم پاشیده و نه تنها رشد دورقمی دهه گذشته و رشد بالای کنونی را متوقف شده بلکه منفی خواهد شد.

در مقابل ایران برای فروش نفت خود کاملاً به چین وابسته است. بیش از ۹۰٪ نفت صادراتی ایران به چین صادر می‌شود. چین با توجه به وابستگی شدید به واردات مواد کانی و واردات روزانه حدود ۱۰ میلیون بشکه نفت، تلاش می‌دارد تا سبد وارداتی خود را تنوع داده تا به یک کشور وابستگی نداشته باشد. وقتی هم برای واردات ماده معدنی خاص به کشوری وابسته شود، در مقابل با دادن وام‌هایی با بهره سنگین و تضمین بازپرداخت آن با مواد معدنی صادراتی به خود، کشور کشور صادر کننده را متقابلاً بخود وابسته می‌کند.

مفهوم "تله چینی" دادن وام برای ایجاد وابستگی می‌باشد. اما "تله چینی" در رابطه با ایران از نوع دیگری است. بر اساس اخبار منتشر شده، چین قصد داشت حدود ۴۰۰ میلیارد دلار در مدت ۲۵ سال "برنامه همکاری‌های جامع ایران و چین" در ایران سرمایه‌گذاری نماید. اما به دو دلیل اصلی، تحریم و زیر نظر بودن بانک‌های ایران توسط گروه ویژه اقدام مالی (FTAF) نه تنها چین سرمایه‌گذاری جدیدی در ایران نکرده است، بلکه از پروژه‌های مشترک قبلی هم بیرون رفته است. اما اقتصاد ایران به دلیل وابستگی صادراتی ایران به چین، در شکلی دیگر و شاید خطرناک‌تر در دام تله چینی گرفتار شده است و هیچ دور نمایی هم برای برون رفت و خروج از این تله دیده نمی‌شود. سال به سال وابستگی اقتصاد ایران به چین شدیدتر شده و پول صادرات ایران در بانکهای چینی، آنهم به ارز چین، انباشته‌تر. جمهوری اسلامی برای دست‌یابی به بخشی از پول‌های بلوکه شده در چین (دهها میلیارد دلار) هر جنسی که چین به طرف ایرانی عرضه نماید را وارد کرده و یا از همان منبع برای پروژه‌هایی نظیر مسکن و سرمایه‌گذاری می‌کند. تله چینی برای اقتصاد ایران تله‌ای ساده و یک وجهی نیست، بلکه تله‌ای مرکب است. تله مرکبی که در آن؛ ۱. به دلیل وجود تحریم‌ها روی فروش نفت ایران در بازار جهانی، ۹۰ درصد نفت ایران به چین صادر می‌شود. در مجموع بیش از ۵۰٪ صادرات ایران وارد چین می‌گردد؛ ۲. بر اساس مفاد سند "برنامه ۲۵ ساله همکاری‌های مشترک ایران و چین" کالاهای صادراتی ایران باید به چین با یوان ارز چینی پرداخت شود؛ ۳. به دلیل تحریم‌ها نفت کالای اصلی صادراتی ایران به چین به زیر قیمت جهانی به فروش می‌رسد؛ ۴. به دلیل تحریم و زیر نظر بودن بانکهای ایران توسط گروه ویژه اقدام مالی (FTAF) پول‌های ناشی از صادرات در بانکهای چین بلوکه شده و ۵. در نهایت؛ به دلایل گفته شده، تنها بخشی از پول‌های بلوکه شده صرف واردات کالا از چین و بخشی دیگر برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌ها با شرکت‌های چینی به مصرف می‌رسد. اگر این نوع رابطه نوعی گرفتاری در تله، آنهم تله‌ی مرکب نیست پس چه عنوانی می‌تواند به آن داده شود؟ اگر این رابطه وابستگی اقتصادی ایران به چین نیست، باید تعریف دیگری از وابستگی اقتصادی داده شود.

فهرست

1. برنامه همکاری های جامع ایران و چین. بخش اول	صفحات	3 - 2
2. نگاهی به چین کنونی.	صفحات	6 - 3
3. فشرده ای از اوضاع اقتصادی ایران.	صفحات	7 - 6
4. برنامه همکاری های جامع ایران و چین. بخش دوم	صفحات	18 - 8
5. نتیجه	صفحات	19 - 18
6. پانویس ها	صفحات	22 - 20
7. ضمیمه ها	صفحات	28 - 23
8. جداول	صفحات	34 - 29

1. برنامه همکاری های جامع ایران و چین بررسی و نقد سند " برنامه 25 ساله همکاری های مشترک ایران و چین "

1.1. سند ملاک بررسی " برنامه همکاری های جامع ایران و چین ".

این سند بین دو دولت چین و جمهوری اسلامی با عنوان رسمی «برنامه همکاری های جامع ایران و چین» توسط وزارت امور خارجه دو کشور ایران و چین، در تاریخ 7 فروردین 1400 به امضا رسیده و از 24 دی همین سال وارد فاز اجرایی شده است. دولت جمهوری اسلامی و چین از انتشار و علنی کردن رسمی این سند خوداری می کنند. علی ربیعی (1) سخنگوی دولت می گوید: ایران از ابتدا هیچ مشکلی برای انتشار کامل سند همکاری ۲۵ ساله ایران و چین نداشته اما چین به لحاظ برخی ملاحظات مایل به انتشار آن نبوده است. [این ادعای علی ربیعی سخنگوی دولت روحانی، با توجه به مخفی باقی ماندن اسناد مشابه ای که دولت چین با کشورهای آفریقایی بسته است، دور از واقعیت نمی باشد. اضافه شود که در حال این طرف ایران بود که غیر مستقیم سند مورد بررسی را به بیرون درز داده و یا توسط گروهی از داخل دولت ایران علنی شده است.] روشن است که در صورت دسترسی به اصل سند، می توان به بررسی همه جانبه تر و بدون پیش داوری ها پرداخته شود. اما، الف - این دولت ایران و چین هستند که سند امضا شده را علنی نمی کنند؛ ب - در نتیجه برای بررسی چاره ای جز استفاده از داده ها و اطلاعاتی که " برنامه 25 ساله همکاری های مشترک ایران و چین " به بیرون درز یافته و در دسترس است، نمی باشد.

مدت زمانی است که متنی بنام "ویرایش نهایی برنامه همکاری جامع ایران و چین" که در سرپرگی از وزارت امور خارجه، با امضای "دبیرخانه سازو کارهای مشارکت جامع راهبردی ایران و چین - خرداد 1399" منتشر شده و در دسترس عموم می باشد. (یعد از این در این نوشته به اختصار از عنوان سند استفاده شده است.) (ضمیمه شماره 1). [ولی هم اکنون متن سند در سایت رسمی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران مشاهده نمی شود. ظاهراً وزارت خانه اصل متن سند را از دسترس عموم خارج کرده و تنها متنی که دیده می شود متن " خط زمانی از آغاز طرح تا امضاء، می باشد."] این سند در تارنماهای مختلف و بدون تفاوت با یکدیگر چاپ رسیده است. سند را از جمله می توان در تارنمای انصاف نیوز بتاریخ ۱۸ تیر 1399 با زیر تیتیر " متن تهیه شده توسط وزارت خارجه با عنوان «ویرایش نهایی / برنامه همکاری های جامع فیما بین جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران» (2) مشاهده نمود. روشن است اگر این خبر و متن منتشر شده صحت نمی داشت، مورد اعتراض وزارت امور خارجه قرار گرفته و از تارنما حذف شده بود. علاوه بر انصاف نیوز، متن در تعداد بیشتری از تارنماها از جمله " پایگاه خبری نفت و انرژی " منتشر شده است. (3)

آیا این مدرک معتبر است؟ یا چرا این سند می تواند ملاک بررسی قرار گیرد؟

تاکنون از سوی مقامات مسئول دولتی، خبری دال بر جعلی بودن و یا بی اعتبار بودن این سند دیده نشده است. انتشار این سند، آنهم در تارنمایی که از سوی هیات نظارت بر مطبوعات در تاریخ 14 اسفند ماه 1396 مجوز رسمی دریافت کرده است، خود دلیل بر غیر جعلی بودن آن دارد. چرا که اگر غیر از این می بود، مسئولین مربوطه نه تنها جلوی انتشار آنرا بدلیل جعل خبر و یا انتشار اسناد محرمانه می گرفتند، بلکه حتی جلوی انتشار نشریه ای که دست به جعل اسناد دولتی زده است گرفته می شده است. در گذشته برای خلاف هایی به مراتب بی اهمیت تر و کوچک تر از این، امتیاز نشریات باطل شده است. خبر و متن کامل سند همراه با ضمائم آن را در بخش ضمیمه، شماره 1 می توان مشاهده نمود.

همین سند ملاک بررسی دفتر مطالعات راهبردی دانشگاه امام صادق قرار گرفته است.

با نگاهی به بررسی صورت گرفته از سوی دفتر مطالعات راهبردی دانشگاه امام صادق، با عنوان "بررسی جامع قرارداد 25 ساله ایران - چین"، روشن می گردد که این دفتر از همان سند منتشر شده که در دو تارنمای بالا لینک آن گذاشته شده است، به عنوان مدرک و سند مورد استناد خود استفاده کرده است. (4)

. در معرفی و شناسایی از این دانشگاه در ویکیپدیا آمده است " دانشگاه امام صادق دانشگاهی غیردولتی و غیرانتفاعی است و از زیرمجموعه های جامعه الامام الصادق و از دانشگاه های راهبردی جمهوری اسلامی ایران است." و " دانشگاه امام صادق یک

دانشگاه غیرانتفاعی است که هزینه‌های خود را از سرمایه‌گذاری‌های هلدینگ جامعه‌الامام الصادق و مجموعه کارخانجات نساجی جامعه، کارخانه داروسازی حیان، پاساژ نور و میلاد نور در تهران، کمک‌های دولتی و تعدادی از بازاری‌های تهران تأمین می‌کند.

یعنی دانشگاهی راهبردی برای جمهوری اسلامی، که توسط بازار و بازاریان حمایت مالی می‌گردد. ب - این بررسی که توسط گروه مرکزی بررسی‌های راهبردی این دانشگاه صورت گرفته است، در 5 بخش و توسط کارشناسان دانشگاه تهیه شده است. و این خود نشان از اهمیت موضوع مورد بررسی برای حامیان مالی این دانشگاه (بازاریان منتفذ و قدرتمند) دارد. این هم طبیعی است که آنها برای تدوین راه کارهای سیاست‌های تجاری - اقتصادی خود در آینده به اطلاعات و نظر کارشناسان در این زمینه نیاز داشته باشند. ج - واگرسندی که به بیرون درز کرده، سندی جعلی بوده باشد، قاعدتا نمی‌بایست مورد استناد و ملاک بررسی این دانشگاه و گروه مطالعات راهبردی آن قرار گیرد. اضافه شود که بازاریان با امکاناتی که در نظام دارند، به راحتی می‌توانند از واقعی و یا جعلی بودن این سند آگاهی یافته و سند اصلی را در اختیار گروه بررسی دانشگاه امام صادق قرار دهند. این بررسی در عین حال تلاش دارد تا توصیه‌هایی به نفع ایران ارائه کند. برای نمونه به این پاراگراف آورده در زیر توجه شود. اگر آنها بر اصل بودن سند مورد بررسی خود مطمئن نبودند، چنین توصیه‌هایی را طرح و ارائه می‌نمودند؟ (متأسفانه متن بررسی در دسترس صفحه بندی نشده تا با دادن شماره صفحه آدرس داده شود). در زیر یکی از نقدهای درستی که بر سند وارد آمده است را مشاهده می‌کنید.

(4)

یکی از ریسک‌های راهبردی موجود در این قرارداد، این است که طرف چینی در تأمین انرژی مورد نیازش، وابسته به دولت ایران است. اما طرف ایرانی برای همکاری‌های مشترک برای توسعه زیرساخت‌های اقتصادی کشور، نیازمند شرکت‌های چینی هستند که سابقه نشان داده در موارد متعدد در برابر تحریم‌های آمریکا تسلیم شدند. با توجه به عدم تعهد قطعی دولت چین برای هدایت این شرکت‌ها به سمت همکاری، چه تضمینی وجود دارد که این شرکت‌ها به تعهدات خود به درستی عمل کنند؟

در متن به بیرون درز یافته و در ضمیمه شماره 3 آن آمده است (1) - انعقاد قرارداد همکاری در پروژه‌های بالا دستی و پائین دستی در صنعت نفت ایران با شرکت‌های توانمند چینی، (2) مشارکت در ساخت و تجهیز مخازن ذخیره سازی نفت و فرآوردهای نفتی در ایران، چین و یا سایر نقاط جهان؛ (3) همکاری بین شرکت‌های خودروساز دو کشور به منظور انتقال فناوری و تولید مشترک جهت عرضه در بازار دو کشور و کشورهای ثالث از طریق ایجاد چرخه‌های تولید؛ و درست همین جملات و بندها در متن بررسی جامع‌ای که توسط دانشگاه امام صادق صورت گرفته است، بدون هیچ تفاوتی، حتی بدون هیچ کلمه‌ای کمتر یا بیشتر و یا جابجایی نقطه یا ویرگول در سند منتشر شده، مشاهده می‌کنیم. علاوه بر آن در بررسی صورت گرفته توسط دانشگاه امام صادق (در بخش بررسی جایگاه فناوری و نوآوری) آمده است، "پیش نویس این قرارداد در 9 بند و 3 ضمیمه تنظیم شده است و حوزه دانش و فناوری نیز در این قرارداد بطور خاص مد نظر قرار گرفته است در بند دوم این قرارداد به موضوع "افزایش میزان اثرگذاری در حوزه‌های اقتصادی، فناوری و گردشگری اشاره شده است." و اگر به سند نگاه شود، مطابقت تقسیم بندی فصول و بندهای آن با این گزارش کاملاً مشهود و روشن است. سند دقیقاً دارای 9 بند و 3 ضمیمه بوده و در بند دوم آن هم از جمله آمده است "افزایش میزان اثرگذاری در حوزه‌های اقتصادی، فناوری و گردشگری اشاره شده است." با این دلایل و با برابر هم قراردادن سند منتشره و مدرک مورد استناد دانشگاه امام صادق، به جرات می‌توان نتیجه‌گیری کرد که سند منتشره، جعلی نبوده و می‌تواند ملاک بررسی و نقد قرار گیرد.

برای راحتی کار خوانندگان، مفاد سند و استناد از آن را توسط دفتر راهبردی دانشگاه امام صادق را در جدولی که در ضمیمه این تحقیق مشاهده می‌شود، کنارهمدیگر قرار می‌دهم. در جدول ضمیمه شماره 4 نمونه‌های از انطباق سند مورد بررسی دانشگاه امام صادق با دیگر متن‌های منتشر شده را مشاهده می‌کنید.

2. نگاهی به چین کنونی .

2. 1. چین دومین قدرت اقتصادی جهان.

چین با جمعیت 1,42 میلیارد نفری بعد از هند در رتبه دوم جهان، با 3,6 تریلیون صادرات در سال 2022 رتبه اول را در جهان بعد از آمریکا 2,1؛ آلمان 1,7؛ هلند 0,966 و ژاپن 0,746 تریلیون صادرات سالانه را داراست. چین با واردات سالانه 2 هزار و 700 میلیارد دلار بعد از آمریکا با حجم 3 هزار و 400 میلیارد دلار و قبل از آلمان با هزار و 600؛ هلند 898,3 و ژاپن 897,2 میلیارد دلار ایستاده است. چین بزرگترین وارد کننده مواد خام جهان (با واردات خالص 885 میلیارد دلار آمریکا) در جهان است.

بر اساس برآوردهای صندوق بین المللی پول در سال 2024 چین با تولید ناخالص داخلی 18566 میلیارد دلار در رتبه دوم بعد از آمریکا با 27974؛ و قبل از آلمان با 4730، ژاپن با 4291 و هند با 4112 هزار میلیارد دلار (به قیمت جاری) قرار دارد.

جدول شماره 1 رتبه بندی جهانی چین را در پاره ای از شاخص ها نشان می دهد. این جدول بر اساس منابع معتبر جهانی مانند سازمان تجارت جهانی/ WTO، صندوق جهانی پول/ IMF، بانک جهانی/ Word Bank تهیه شده است.

2.2. وام و سرمایه گذاری های خارجی چین.

چین به یکی از بزرگترین کشورهای وام دهنده و صادر کننده سرمایه در دنیا تبدیل شده است. چین که تا سال 2014 بیش از صدور، سرمایه جذب می کرده است، اکنون سالانه با بیش از 150 میلیارد دلار صدور سرمایه، رتبه دوم جهانی را بعد از آمریکا کسب نموده است. اگرچه چین هنوز هم جزء کشورهای با جاذبه زیاد برای جلب سرمایه خارجی است. چین بر اساس داده های "موسسه امریکن اینترپرایز"، فقط ظرف ۱۵ سال گذشته، ۲ تریلیون و ۱۰۰ میلیارد دلار در دیگر کشورها سرمایه گذاری کرده است. در سبد سرمایه گذاری چین، کشورهای ثروتمندی مانند سوئیس و آمریکا تا کشورهای آفریقایی مانند کنگو دیده می شود.

سرمایه گذاری خارجی چین، چه در کشورهای پیشرفته با خرید واحدهایی خصوص با تکنیک بالا و یا اجاره بندرگاه ها و سرمایه گذاری برای استخراج مواد کانی بخصوص خاک های کمیاب در کشورهای توسعه نیافته، و چه با دادن وام برای پروژه های زیر ساختی اقتصادی و یا با سرمایه گذاری در پروژه های استراتژیک مانند راه جدید ابریشم، تنوع دارد. بزرگترین پروژه سرمایه گذاری چین جاده جدید ابریشم است که قاره آسیا، اروپا و آفریقا را به یکدیگر وصل می کند. چین در سال ۲۰۱۳ طرح بلندپروازانه خود یعنی "راه ابریشم جدید" را کلید زد. تخمین زده می شود این پروژه به بیش از 1300 میلیارد دلار سرمایه نیاز دارد. یعنی بزرگترین پروژه ای که تاکنون بشر به اجرا در آورده است. راه ابریشم نوین ۶۵ درصد جمعیت جهان، ۴۰ درصد تولید خالص جهانی و ۷۱ کشور را دربر خواهد گرفت. تا سال ۲۰۲۰ میلادی، ۱۳۸ کشور در سطح بین المللی عضو این طرح شده اند که ۶۹ کشور مشخصا در مسیر دالان های زمینی و دریایی تعریف شده برای این طرح قرار گرفته اند. اما برآورد می شود که مجموع سرمایه گذاری های جانبی مانند پروژه های شبکه ارتباطی و مسیرهای ترانزیتی، لوله های نفت و گاز، بنادر، فرودگاه ها، خطوط راه آهن و تاسیسات با سرمایه چینی به ارزشی بیش از چهار تریلیون دلار برسد. این پروژه سه هدف اساسی دارد: ۱. افزایش تولید داخلی چین با واردات مواد خام و انرژی ارزان؛ ۲. پائین آوردن هزینه حمل و نقل برای مواد خام وارداتی و فروش کالای چینی از طریق گسترش راه ها، بندرگاه ها، فرودگاه ها و خطوط راه آهن. 3. تسلط بر بازار کشورهاییکه راه ابریشم از آنها عبور می کند.

یکی از شروط تصریح شده در قرارداد وام های پرداختی چین به همه کشورها «محرمانه» بودن آن است. همانگونه که در قرارداد 25 ساله بین دو دولت جمهوری اسلامی و چین هم دیده می شود. تنظیم قراردادهای به گونه ای است که به چین اجازه می دهد با پرداخت وام، شرایط مناسبی را برای کنترل اقتصادی، سیاسی، امنیتی بر کشورهای دریافت کننده وام فراهم کند. به درستی سیاست وام دهی چین "وام های درهم تنیده شده" نام گذاری شده است. اکثر وام هایی که چین در اختیار کشورهای در حال توسعه قرار می دهد، در پروژه هایی هزینه می شوند که مرتبط با هم هستند. لغو پیش از موعد یکی از این پروژه ها عملا بر اساس توافق بین آن کشور و چین ناممکن است.

بازپرداخت وام ها، یا به صورت صدور نفت [و دیگر مواد خام] خواهد بود یا با اجاره زیر ساخت هایی که توسط چین ساخته شده است. در صورتیکه کشور دریافت کننده وام قادر نباشد وام خود را باز پرداخت کند، چین مالکیت و یا اجاره های بلند مدت زیرساخت ها مانند راه و بندرگاه ها و معادن آن کشورها را بدست خواهد آورد. علاوه بر این شرایط، چین حق دسترسی به حساب های بانکی و دارایی آن کشورها در خارج از مرزها، برای جبران خسارات مالی آن کشور را دارا می باشد. منتقدان این شیوه آن را «تله وامی» چین می نامند. تا کنون جزئیاتی که درباره وام های کلان چین معلوم شده، این است که قرارداد این وام ها محرمانه است و کشورهای وام گیرنده اجازه انتشار محتوای آن را ندارند. وام های چین توسط بانک ها و منابع دولتی داده می شود. این بانک ها حساب های خود را علنی نکرده و مشخص نیست که وام ها به کدام کشور و چه مقدار پرداخت شده است. در نتیجه جزئیات وام ها، میزان بهره، چگونگی باز پرداخت وام و ... می تواند مخفی باقی بماند و مخفی باقی مانده است.

برگرفته از تارنمای روزنامه صبح، اقتصاد ایران. "براساس داده هایی که تاکنون به دست آمده اما در مجموع دولت چین و شرکت های تابعه آن حدود 1.5 تریلیون دلار وام مستقیم و اعتبارات تجاری به بیش از 150 کشور در سراسر جهان اعطا کرده اند؛ این امر چین را به بزرگترین بستانکار رسمی جهان تبدیل کرده است و این کشور در این مدت توانسته است از وام دهندگان رسمی مانند بانک جهانی، صندوق بین المللی پول و یا سازمان همکاری و توسعه اقتصادی پیشی بگیرد. با وجود رونق وام دهی چین به کشورهای خارجی اما این کشور هیچ اطلاعات رسمی از تعداد و رقم وام های اعطایی خود منتشر نمی کند و این اطلاعات به صورت خیلی محدود از کشورهای وام گیرنده و یا بنگاه های غیررسمی به بیرون درز پیدا می کند؛ براساس این اطلاعات از سال های 1949 تاکنون چین نزدیک به 3 هزار وام به کشورهای وام گیرنده اعطا کرده است و کشورهای جیبوتی، تونگا، مالدیو، جمهوری کنگو، قرقیزستان، کامبوج، نیجر، لائوس، زامبیا، ساموآ، وانواتو و مغولستان در صدر کشورهای وام گیرنده از چین هستند." 5

اگرچه جدول شماره 1 توانایی و برتری های چین را در اقتصاد جهانی نشان می دهد، اما چین همچنین دارای نقاط ضعف جدی در رقابت های جهانی می باشد.

3. 2. چین دومین کشور وارد کننده و بزرگترین وارد کننده مواد خام در جهان.

جدول شماره 2 نشان می دهد که چین بزرگترین وارد کننده مواد سوختی و کانی، با اختلاف زیاد از آمریکا در رتبه اول جهان قرار دارد. چین با 885,910 میلیارد دلار واردات مواد کانی و سوختی سهمی 16,5 درصدی از کل جهان را دارا بوده و بیش از دوبرابر آمریکا با 4112,82 میلیارد دلار، سوخت و مواد کانی از جهان وارد نموده است. نمودار های شماره 2 و 3 و 4 نشان از هژمونی چین، در بازار تجارت فلزات / خاک کمیاب دارد. این مواد نادر در بیشتر صنایع مدرن از جمله نیمه هادی ها، گوشی های هوشمند، صفحه نمایش های پلاسما، باتری خودروهای الکتریکی و حتی سلاح ها به کار گرفته می شود. چین دارای 120 میلیون تن از ذخایر از 17 عنصر از فلزات کمیاب است که یک سوم ذخایر جهان را تشکیل می دهد. چین علاوه بر دارا بودن ذخایر بزرگ در خاک خود، وارد کننده اول فلزات / خاک کمیاب جهان بوده و به تنهایی 45 درصد بازار جهانی را در کنترل خود گرفته است. این امر چین را به بزرگترین تولیدکننده مواد خام حیاتی و همچنین وارد کننده مواد خام از جاهای دیگر تبدیل می کنند. ادامه رشد در صنعت چین به تضمین واردات مواد خام از بقیه دنیا، با قیمتی ارزان و بدون وقفه وابسته است. بالا رفتن قیمت این مواد و یا گسست واردات به هر دلیل، می تواند بر رشد و توسعه اقتصادی چین تاثیر بلا فصل بگذارد.

4. 2. مازاد تجارت خارجی

چین بزرگترین صادر کننده جهان و دارای مازاد تجارت خارجی چند صد میلیاردی در سال می باشد. ولی این مازاد عمدتاً از دو بازار مهم صادراتی چین، آمریکا و اروپا بدست می آید. برای مثال در سال 2022 چین مجموعاً 837,93 میلیارد دلار مازاد تجارت خارجی داشته است. در همین سال مازاد تجارت خارجی چین با ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا به ترتیب 536,31 و 396,8 میلیارد دلار بوده است. یعنی مجموع مازاد تجارت خارجی چین با این دو طرف معامله رقمی حدود 933,11 میلیارد دلار را شامل می شود. به این ترتیب رابطه تجاری چین با بقیه جهان بیش از 95 میلیارد دلار در سال کسری دارد. این ارقام وابستگی چین به ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا، این دو رقیب چین را نشان می دهد. اگر صادرات چین به این دو بزرگترین بازار مصرفی دنیا، به هر دلیل از جمله سر برآوردن رقبای دیگر مانند هند، یا اینکه این دو بازار برای واردات خود جایگزین دیگری جز چین بیابند کم شود، در آن صورت چین برای صادرات جهانی کالاهای خود با مشکل جدی روبرو خواهد شد.

5. 2. برندهای معروف

ضعف دیگر کالاهای صادراتی چینی نداشتن برندهای معروف جهانی است. درحالیکه از 10 شرکت بزرگ دنیا، 7 شرکت آمریکایی و SUMSUMG کره جنوبی که در رتبه 6 قرار دارند، تنها دو شرکت چینی، یکی بانک ICBC در رتبه 7 و دیگری Tik Tok در رتبه 10 جای گرفته اند. همین موقعیت ضعیف را برند های چینی در معروفیت جهانی دارا هستند. تنها برندهایی مانند تلفن همراه هواوی و یالب تاب لنوو را می توان به عنوان برندهای معروف چینی در جهان مثال زد.

6. 2. موقعیت جهانی ارز چین.

ضعف دیگر چین، ارز چین، یوان یا رنمینبی است. ارز چین توسط دولت آن ارزش/قیمت گذاری می شود. یعنی ارز دولتی است. هر دلار آمریکا در سال 1983، 2,8 یوان ارزش داشت، در سال 1993 این برابری به 5,32 رسید. چین در سال 1994 بر اساس یک رفرم، ارزش برابری هر دلار در مقابل یوان را تا 8,7 تغییر داد. این ارزش برابری در مقابل فشار آمریکا، تنها چند دهم درصد به 8,28 کاهش یافته که تا سال 2004 تثبیت شده باقی ماند و از سال 2008 هر دلار با 6,82 یوان مبادله می شود، برابری ای که تقریباً تاکنون ثابت باقی مانده است. چین اجازه نمی دهد تا ارزش یوان در بازار بین المللی بصورت آزاد مبادله و معامله شود. هر صادر کننده چینی موظف است تا ارز خارجی بدست آورده را به بانک مردم چین (PBOC) و به نرخی که این بانک تعیین می کند، در عمل یعنی به دولت، فروخته در مقابل یوان دریافت نماید. وارد کنندگان هم برای خرید مواد خام و دیگر کالاهای ضروری، می توانند به همان اندازه قیمت واردات و با نرخ یکسان از دولت ارز دریافت کنند.

پول چین یوان (یا رنمینبی)، با توجه با قدرت اقتصادی، چین با داشتن رتبه دوم جهانی بعد از ایالات متحده آمریکا، سهم و نقش ناچیزی در بین ارز های معتبر دنیا دارد. مادام که رنمینبی ارز دولتی باقی بماند، یعنی برابری آن با دیگر ارز های بین المللی توسط دولت چین مهندسی شود، جایگاه مهمی بین ارز های معتبر بین المللی پیدا نخواهد کرد. ارز معتبر جهانی با این واقعیت مشخص می شود که بتواند به عنوان پول ترا کنش بین المللی، سرمایه گذاری جهانی و ارز ذخیره عملکرد داشته باشد. برای رسیدن به این موقعیت رنمینبی می باید آزادانه به ارز های دیگر قابل تبدیل بوده و در سطح جهانی به مقدار کافی در دسترس باشد

تا بتواند تقاضای روز افزون نقدینگی جهانی را برآورده نماید. نتیجه اینکه، رنمینی تنها 2,1 درصد ذخایر ارزی دنیا را شامل شده و تنها 2,4 درصد از تراکنش های پولی جهان با آن صورت می گیرد.

7. 2. تکنیک پائین.

ضعف دیگر چین در کیفیت سبد صادراتی، تکنیک پائین آن در صنعت، از جمله در صنعت تراشه/ نیمه هادی آن است. چین در مجموع هنوز صادر کننده تولیدات صنعتی با تکنیک پائین است. برای مثال نگاهی باندازیم به صادرات و واردات تراشه یا نیمه هادی ها. نیمه هادی ها کالا/صنعت جدیدی است که بدون آن تمام دیگر صنایع دنیا مختل می شود. تراشه ها رگ حیات اقتصاد مدرن و مغز هر دستگاه و سیستم الکترونیکی، از آیفون گرفته تا توستر، از مراکز داده تا کارت های اعتباری هستند.

این تکنیک در اختیار چند کشور دنیا مانند آمریکا، تایوان، چین، کره جنوبی، مالزی، ژاپن تا تایلند و ویتنام می باشد. آمریکا کشوری که نیمه هادی ها اولین بار در آنجا تولید شده است، حرف اول تکنیکی را در این صنعت می زند. تراشه های نسل 5 و 7 ابتدا در آمریکا تولید شده است. این آمریکا است که نسل های جدید را در دست ساخت دارد. آمریکا برای رقابت با چین و جلوگیری از دسترسی چین به تکنیک جدید، صدور تراشه های نسل پیشرفته را به چین ممنوع اعلام کرده است. همزمان تایوان بزرگترین تولید کننده نیمه هادی ها در دنیا، سیاست آمریکا را دنبال کرده و صادرات نیمه هادی پیشرفته به چین را متوقف نمود. گفته می شود، - جنگی که ایالات متحده آمریکا بر سر نیمه هادی ها با چین شروع کرده است می تواند چهره اقتصاد دنیا را از نو شکل دهد. -

چین در سال 2022 بیش از 212 میلیارد دلار تراشه/ نیمه هادی به جهان صادر کرده است. ولی در مقابل 232 میلیارد دلار واردات داشته است. واردات چین، تراشه / نیمه هادی ها با سطح بالای تکنیک و صادرات اش تراشه/ نیمه هادی با سطح پائین است. اضافه شود که کشورهای زیادی در دنیا هستند که یا در این صنعت نقش داشته (مانند کره جنوبی، سنگاپور، مالزی و ..) و کشورهایی که برنامه ریزی کرده تا به این بازار و صنعت مهم جهانی وارد شوند، مانند تایلند، ویتنام، هند و فیلیپین.

علاوه بر این ها؛ "براساس گزارش بلومبرگ، با در نظر گرفتن مشکلاتی که دومین اقتصاد بزرگ جهان با آن ها مواجه است، این مشکلات عبارتند از کاهش مخارج مصرف کنندگان، بازار مسکن متزلزل، افت چند تریلیون دلاری ارزش بازار سهام، تلاش آمریکا برای محدود کردن جاه طلبی های بزرگ چین در بخش فناوری، رکورد بیکاری در میان جوانان و افزایش قابل توجه بدهی دولت های محلی." 6

چین وارد مسابقه تسلیحاتی با آمریکا شده است. همان مسابقه ای که اتحاد جماهیر شوروی در جنگ سرد با آمریکا داشته و هزینه های سنگین این مسابقه یکی از دلایل شکست اقتصادی شوروی در جنگ سرد بود. آینده نشان خواهد داد که آیا چین هم با مشکل مشابه شوروی مواجه خواهد شد یا نه؟

متوسط رشد دو رقیبی چین در بین سالهای 1991 تا 2010، به رشدی تک رقمی تبدیل شده است. اگر چه هنوز با رشد سالانه بالای 5% از میانگین سالانه رشد جهانی بالاتر و یکی از موتورهای بالا برنده رشد جهانی است، ولی دیگر رشد جهشی دو دهه آخر 90 و دهه اول قرن بیست و یکم فروکش کرده و شواهد نشان می دهد که این روند به سمت پائین کشش دارد. آیا دوران طلایی شکوفایی اقتصاد چین مانند دوران طلایی اقتصاد آمریکا در نیمه دوم قرن بیستم به پایان رسیده است؟

3. فشرده ای از اوضاع اقتصادی ایران.

فشرده باید گفته شود که دولت/حاکمیت/ نظام در ایران باید در گروه دولت های چپاولگر جای داد. حاکمیتی ناشی از ائتلاف و توافق بین گروه های قدرتمند غارتگر که ثروت، سرمایه و سهم بری از اقتصاد را بین خود تقسیم کرده اند. سهم بری در شکل دریافت انواع رانت های اقتصادی مانند، به مالکیت در آوردن واحدهای دولتی تحت نام خصوصی سازی؛ بستن قرارداد های اقتصادی با دولت و نهادهای اقتصادی تامتعین (مانند انواع بنیادها، که در پوشش هولدینگ های پیچ در پیچ مانند تار عنکبوت بر اقتصاد ایران غلبه دارند)؛ دریافت ارز با نرخ های دولتی؛ انحصار در واردات؛ استفاده از رانت هایی مانند انرژی ارزان برق؛ استفاده رانتی از منابع آب، جنگل و ... همراه با تخریب محیط زیست ایران؛ به مالکیت در آوردن منابع و ذخایر کانی کشور؛ دریافت وام های نجومی با نرخ سودی به مراتب پائین تر در بازار؛ و شناخت ایران کنونی؛ عملکرد دولت و کل نظام؛ ترکیب و چیش قدرت سیاسی؛ تصمیم گیریهای کلان سیاسی، سیر رویدادهای سیاسی در بالا و ... بدون توجه و شناخت کافی از ماهیت و مشخصه تعیین کننده نظام حاکم، یعنی دولت/ حاکمیت غارتگر ممکن نیست. جا دارد تا در این زمینه بررسی و کنکاشی عمیق و گسترده صورت گیرد.

اقتصاد ایران در مجموع خود هنوز اقتصادی تک محصولی و عمدتاً صادر کننده نفت و گاز باقی مانده است. اگر چه در دو دهه گذشته تلاش شده تا سبد صادرات متنوع شود. ولی هنوز سه کالا، گاز و نفت (به شمول تولیدات شیمیایی) / مواد معدنی و فولاد و سهم اصلی را در سبد صادرات کشورمان دارا هستند.

همانگونه که در جدول شماره 3 مشاهده می شود، سهم تولیدات صنعتی ایران در سبد صادراتی طی 42 سال (از 1980 تا 2022) ده برابر شده است، یعنی از 3،2 درصد به 32،8 درصد کل صادرات رسیده است. ولی هنوز دو کالای آهن - فولاد و مواد شیمیایی 26،6 درصد آن را تشکیل می دهند. به عبارت دیگر بیش از 81 درصد صادرات صنعتی را این دو قلم کالا تشکیل می دهند که خود نشان دهنده نبود تنوع در سبد کالاهای صادراتی می باشد.

"به گزارش ایرنا، انجمن تولیدکنندگان فولاد ایران در آخرین گزارش خود اعلام کرد: مجموع ارزش دلاری صادرات آهن و فولاد ایران در هفت ماه منتهی به آبان ماه ۱۴۰۲ با ثبت حجم هفت میلیون و ۱۰۰ هزار تن از مرز چهار میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار گذشت.

به گزارش ایرنا، جمهوری اسلامی ایران اکنون در بین ۶۳ کشور عضو انجمن جهانی فولاد، رتبه دهمین فولاد ساز را به خود اختصاص داده و پیش بینی شده با دستیابی به ظرفیت ۵۵ میلیون تنی در سال ۱۴۰۴ به جایگاه هفتمین فولاد ساز جهان برسد." 7

این دو صنعت نقاط ضعف هایی دارند که در پیوست ضمیمه مختصراً به آنها اشاره شده است. ضمیمه شماره (3)

1.3. صنعت پتروشیمی.

به گفته مدیر عامل شرکت ملی صنایع پتروشیمی، نزدیک به 75 مجتمع پتروشیمی در حال تولید با ظرفیت سالانه 95 میلیون تن در کشور وجود دارد که پیش بینی می شود در سال 1404 به ۱۴۰ میلیون تن افزایش یابد. بخش ساخت مواد و محصولات شیمیایی این صنعت، اکنون در جایگاه ششم اقتصاد ایستاده است. حدود 30 درصد از صادرات غیرنفتی کشور به صنعت پتروشیمی تعلق دارد. این صنعت در سال گذشته 14.5 میلیارد دلار صادرات داشت. همچنین بین شش تا هفت میلیارد دلار انواع محصولات پتروشیمی در داخل فروخته می شود که صنایع تکمیلی داخل کشور آن را به کالای نهایی برای مصرف داخلی و صادرات تبدیل می کنند. طبق یافته های مرکز پژوهش های مجلس، در صورت حذف بخش ساخت مواد و محصولات شیمیایی از میان ۷۱ بخش اقتصادی، ستانده کل اقتصاد کشور به صورت نسبی حدود 3.88 درصد کاهش می یابد.

صنعت پتروشیمی یکی از صنایع ای است که قبل از انقلاب پایه های اولیه اش بنا شده است. این صنعت می تواند نقش مهم و کلیدی را در زنجیره صنعتی کشور بر عهده گیرد. صنایع فراوانی برای تولید به این صنعت وابسته می باشند. علاوه بر آن روند شروع شده در این صنعت می تواند کمک نماید تا ایران از خام فروشی مواد سوختی به فروش فراورده های نفت و گاز گذر نماید. (8)

معضل رانت (معضل اقتصاد رانتی، بیماری است که کل اقتصاد کشور به آن مبتلاست. اگر چه رانت ها در اقتصاد همیشه منفی نبوده و می تواند نقش مثبت هم در رشد و توسعه اقتصادی داشته باشند.) در صنعت شیمیایی هم دیده می شود. قیمت ارزان و رانتی گاز و معیانات گازی تغذیه شده در صنعت شیمی هم مشاهده می شد. ماده اولیه/خوراک این صنعت با قیمت کم و با استفاده از رانت دولتی تامین می شود. اگر گاز و معیانات گازی با قیمت جهانی به کارخانه های تولید مواد شیمیایی فروخته شود، آیا این صنعت تاب مقاومت و رقابت را در جهان دارا می باشد؟

نکته دیگر اینکه این دو تولید صنعتی و صادراتی ایران، در گروه تولیدات نیمه خام دسته بندی می شوند. در نتیجه بر اساس جدول شماره 4 بیش از 90 درصد (2022 سال مبنا قرار گرفته است) صادرات ایران را مواد خام و نیمه خام تشکیل می دهند. در حقیقت ایران هنوز در گروه کشورهای صادر کننده مواد خام جهان جای دارد.

جدال شماره 4 مقایسه سبد صادراتی ایران با کره جنوبی و جدول شماره 5 در ضمیمه پیوست این بررسی، مقایسه سهم صادرات ایران با کشورهای کره جنوبی، ترکیه و امارات متحده عربی، واقعیت های دیگری از موقعیت ایران در زنجیره تولید جهان و وضعیت اقتصادی کشور را نشان می دهند.

2.3. میلیارد ها دلار پول بلوکه شده ایران

برآوردها نشان می دهد که حدود 100 تا 120 میلیارد دلار ایران (با توجه به اینکه خریدار اصلی نفت ایران چین بوده و فروش نفت به صورت مخفی و با دور زدن تحریم ها انجام می گیرد و از آنجاییکه ایران زیر نظارت و کنترل FTAF امکان دسترسی به پول فروش نفت خود را ندارد، براین مبلغ سال به سال افزوده خواهد شد.) از این مبلغ 32 میلیارد دلار در چین بلوکه شده است. در نهایت ایران به بخش کمی از این ذخایر دسترسی پیدا کرده که می تواند از آن برای خرید دارو و مواد غذایی استفاده نماید. یعنی

در زمانی که ایران نیاز به سرمایه گذاری در صنعت نفت و گاز و دیگر بخش های استراتژیک اقتصادی خود دارد، حتی از سرمایه خود هم نمی تواند استفاده نماید.

3.3. فرصت ها و تهدید های اقتصاد ایران

ایران بعد از روسیه، آمریکا، عربستان سعودی و کانادا در رتبه پنجم از منظر ذخایر شناخته شده مواد کانی در جهان قرار گرفته است. ایران در سال 2022 بیش از 20 میلیارد دلار، 13,8 میلیارد صادرات پتروشیمی و 6,8 میلیارد صادرات آهن و فولاد داشته است (سازمان تجارت جهانی). دو کالایی که مشمول تحریم نیستند. ایران کشوری با جمعیت جوان و تحصیل کرده دارای مدرک دانشگاهی می باشند. برای مثال:

"به گزارش فوربس، مجمع جهانی اقتصاد در گزارشی از وضعیت آموزش در 124 کشور جهان ایران را از نظر میزان فارغ التحصیلان رشته های مهندسی در رتبه سوم جهان قرار داده است. بر اساس این گزارش سالانه 233 هزار نفر در رشته های مهندسی، تولید و عمران در ایران فارغ التحصیل می شوند که این رقم تنها از دو کشور روسیه و آمریکا کمتر است" (9)

با اینکه اقتصاد ایران از تحریم ها صدمه می بیند و راه جذب سرمایه خارجی به آن بسته بوده و تقریباً تمام شرکت های معتبر خارجی، بخصوص در نفت و گاز، دو صنعت کلیدی ایران از کشور خارج شده اند، ایران در سال 2021 با استخراج روزانه 3,2 میلیون بشکه نفت در رتبه هفتم جهان جای گرفته است. و بر اساس گفته وزیر نفت "وزیر نفت با جمهوری اسلامی ایران نیز سال گذشته با ۲۴۰ میلیارد مترمکعب گاز، رتبه سوم تولید را در بین کشورهای جهان به خود اختصاص داد و امیدواریم با برنامه ریزی و سرمایه گذاری هایی که صورت می گیرد شاهد رشد تولید باشیم." این ادعا مورد تائید نهادهای متخصص جهانی نیز می باشد. استخراج این حجم نفت و گاز نشان از وجود نیروی کارماهر در این دو صنعت مهم دارد. این نیروی کاری ماهر حاصل چند دهه فعالیت متخصصین و مدیران ایرانی می باشد. اگر چه هنوز تا رسیدن به تکنیک بالا، برای بهره گیری بهینه از میدان های نفت و چاه های گاز، راه درازی را در پیش خود دارد. خروج شرکت معتبر جهانی، این راه را سخت تر کرده است.

در کل اقتصاد ایران از بیماری های کلیدی زیادی رنج می برد. ایران دارای سهم بالایی از اقتصادی دولتی؛ رانتی؛ غیر شفاف؛ با کیفیت پائین؛ تولیدات و با ماشین آلات تولیدی از رده خارج شده؛ دارای شبکه حمل و نقل ناکافی، قدیمی و فرسوده؛ صادرات تک محصولی و وابسته به نفت و گاز؛ متکی به سوبسید دولتی؛ دارای تورم بالا؛ حجم عظیم اسکناس/ نقدینگی که سال به سال بر آن افزوده می شد؛ دارای یکی از پائین ترین نرخ های سرمایه گذاری و در مقابل دارای رتبه بالای فرار سرمایه های مادی و معنوی در جهان؛ تحت تحریم های سنگین اقتصادی، تا جاییکه بیش از 100 میلیارد دلار ارزش خارجی اش در بانکهای جهان بلوکه شده است؛ تحت کنترل گروه ویژه اقدام مالی (FATF) و اقتصادی عقب افتاده، غیر قابل رقابت در جهان جهانی شده می باشد. روشن است چنین ساختار اقتصادی قدرت مانور و رقابت در جهان کنونی نداشته باشد. بخصوص دو مانع بزرگ تحریم و باقی ماندن در فهرست سیاه FATF هرگونه تحرک و چانه زنی را از اقتصاد ایران در جهان و رابطه با دیگر کشورهای از بین می برند.

4. برنامه همکاری های جامع ایران و چین. بخش دوم

برنامه همکاری های جامع 25 ساله بین ایران و چین، تله تار عنکبوتی بر اقتصاد ایران. در شرایطی که اقتصاد ایران در دران یسر می برد، امضای برنامه همکاری های جامعه 25 ساله بین ایران و چین کدام فرصت و یا تهدیدی را برای ایران می تواند رقم زند؟

1. 4. کالبد شکافی سند.

سند با سفر رئیس جمهوری چین شی جین پینگ به ایران در بهمن 1394 کلید خورد و در نهایت در 7 فروردین 1400 به امضای وزرای امور خارجه دو کشور رسید. تاریخ کلید خوردن این سند و نزدیکی آن با تاریخ امضای برنامه راهبردی جامع اقدام مشترک، یا به اختصار برجام، در 23 تیر 1394 قابل توجه است. روشن است که طرف چین حاضر به کلید خوردن چنین سند جامع ای با ایران نبود، اگر مذاکرات برجام به نتیجه نرسیده بود. کما اینکه با خروج آمریکا از برجام و بازگشت تحریم ها، این سند در کل درحد تفاهم نامه باقی مانده و مادام که تحریم های ایران پابرجا باشد، وارد فاز اجرایی و بستن قراردادهای مشخص اقتصادی نخواهد شد. (البته بخش امنیتی می تواند اجرایی شده باشد. توافق و قراردادهای امنیتی درهر صورت و در هر زمانی مخفی باقی مانده و علنی نمی شود. و با توجه به اینکه رژیم جمهوری اسلامی، رژیمی امنیتی و سرکوبگر می باشد، برای نیازهای قدرت سرکوب و کنترل امنیتی خود قاعدا می باید با دولت چین قراردادهای متعددی بسته باشد.) این پروژه متعلق به رهبر جمهوری اسلامی و نگاه استراتژیک ضد غربی و سمت گیری به شرق اوست. از ابتدا تاکنون همه کسانی که در جهت تحقق آن قدم برداشتند منصوب و منتسب به او بوده و هیچ نهاد دولتی دیگری در آن دخالت نداشته که حتی مجلس هم از تصمیم گیری در این رابطه کنار گذاشته شده است. رهبر جمهوری اسلامی و آقای لاریجانی بعنوان نماینده او در بستن چنین قراردادی دخیل بوده و

هستند و بنا نیست که در آینده یک نهاد دولتی آنرا به ارزیابی گذشته، کار تخصصی روی آن صورت گیرد و یا به تایید مجلس جمهوری اسلامی برسد.

در متن گزاره برگ در رابطه با سند که از سوی وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران منتشر شده است آمده است، "این سند یک نقشه راه برای همکاری های جامع دو کشور ایران و چین بوده و لذا حاوی هیچ قرارداد مشخص اقتصادی، سیاسی و یا فرهنگی و امنیتی نمیباشد. طرف ایرانی ادعا دارد که در این سند، واگذاری هیچ منطقه و یا هیچ انحصار متقابل و یا یکجانبه ای مطرح نبوده و لذا فاقد اعطاء هرگونه حق انحصاری است اضافه شده است که" در این سند مدیریت، اداره و یا بهره برداری از هیچ منطقه ای و یا حوزه ای واگذار نشده است. " . درست است، مفاد مندرج در سند منتشر شده هم این ادعا ها را تایید می کند. اصولاً این سند یک تفاهم نامه بوده و جنبه اجرایی ندارد." (10)

در قراردادهای مشخص اقتصادی است که طرفین برای تضمین سرمایه گذاری (عمدتاً سرمایه گذاری های چین) مسئله حق انحصاری و یا واگذاری مناطق، اجاره بلند مدت بندرگاه ها و یا پروژه های ساخت و ساز راه های ارتباطی، به میان می آید. چنانکه چین چنین تضمین هایی را با دیگر کشورهاییکه تفاهم نامه های مشابه را در فاز اجرایی بدست آورده است. در همه کشورهاییکه کالایی برای صدور به چین در اختیار نداشتند که بازپرداخت سرمایه گذاری چینی را تضمین نماید، برای ساخت بندرگاه و راه ها، این بود که پروژه های اقتصادی به اجاره و یا حتی مالکیت چین آمده تا تضمین شود که سرمایه چین بازپرداخت خواهد شد. اما در مورد ایران، دولت چین دغدغه کمی داشته و دارد. ایران می تواند با صدور نفت و گاز خود به چین، تضمین نماید که سرمایه چینی از بین نخواهد رفت. بی جهت نیست که در ضمیمه شماره 1 : اهداف اساسی پاراگراف اول سند آمده است: "با تلاش مشترک دو طرف، چین به عنوان یک واردکننده ثابت نفت خام ایران خواهد بود و امیدوار است که ایران به نگرانی های چین درباره بازگشت سرمایه گذاری در بخش نفت ایران توجه نماید. طرف چینی نیز متقابلاً به استفاده بهینه از منابع مالی به دست آمده از فروش نفت به چین توجه نماید."

این ماده و چند تای دیگر در سند، دال بر این دارد که ایران متعهد می شود تا نگرانی چین برای نیاز های نفتی اش را مد نظر داشته و چین یک وارد کننده ثابت نفت از ایران تعریف شده است. یعنی ایران تضمین می کند که طی مدت این تفاهم نامه، نفت به چین بفروشد. و در پیوست ضمیمه ها، ضمیمه شماره ۲: عناوین اصلی برای برنامه همکاریهای جامع ۲۵ ساله

الف- حوزه نفت و انرژی

تأمین امنیت بلند مدت انرژی

تلاش مشترک برای ایجاد مکانیزم واردات پایدار نفت خام از ایران،

روشن است که برای کدام کشور باید امنیت (آنهم امنیت بلند مدت و بدون محدودیت زمانی، حتی فراتر از مدت برنامه همکاری ... ؟) انرژی تأمین گردد. ایران که نیازی به واردات انرژی، نفت و گاز ندارد نداشته و صادر کننده آن است. پس طرف ایرانی متعهد می گردد تا تلاش نماید امنیت بلند مدت تأمین انرژی چین تضمین شود.

تضمینی که چین از ایران برای باز پرداخت سرمایگذاری خود از ایران بر اساس این سند گرفته است در ضمیمه شماره 3 محکم تر شده است.

"ضمیمه ۳: اقدامات اجرایی

- اقدامات اجرایی کوتاه مدت

۱. نفت و انرژی

طرفین توافق نمودند در شرایط مناسب نسبت به موارد زیر اقدام نمایند .

عرضه پایدار نفت خام به چین

انعقاد قرارداد همکاری در پروژه های بالادستی و پایین دستی در صنعت نفت ایران با شرکتهای توانمند چینی مشارکت در ساخت و تجهیز مخازن ذخیره سازی نفت و فرآورده های نفتی در ایران چین و یا سایر نقاط جهان : مشارکت در احداث، توسعه ظرفیت خطوط انتقال انرژی ایران از جمله خطوط لوله نفت، گاز فرآورده های نفتی و شبکه برق ،

افزایش صادرات محصولات پتروشیمی ایران به چین و همکاری درباره تولید برق و کود از زباله های شهری"

بر اساس این مفاد و بندها، طرف چینی خیالش از بازگشت سرمایه بعلاوه سود راحت شده است. نه تنها فروش و عرضه پایدار نفت خام و انرژی در بلند مدت به چین تضمین شده است؛ بلکه طرف ایرانی مکلف شده تا به صادر کننده ثابت نفت خام به چین تبدیل گردد. علاوه بر آن شرکت های طرفین [شرکت های طرفین؟؟؟] . ایران که شرکتی در این سطح ندارد تا به رقابت با شرکت های چینی در این عرصه بزند. [تشویق می شوند تا میادین نفتی را توسعه دهند. و در صنایع پایین دستی هم سرمایه گذاری نمایند.

قابل توجه است که در کل وقتی صحبت از اقدامات، تعهدات، ضمانت ها وطرف چینی در سند می شود تقریباً در همه جای ضمامن سند از واژه های کشدار و قابل تفسیر و وعده گونه مانند؛ گفتگو، تشویق، بحث و ارتقای جایگاه ایران استفاده می شود. نه از واژه هایی که طرف چینی نوعی الزام و تعهد مشخصی را تضمین نماید. برای مثال:

ضمیمه شماره 1.

1.بحث در مورد همکاری در پروژه های انرژی ایران

2. تشویق سرمایه گذاری در نیروگاههای تولید برق ضمیمه شماره 2.

1. گفتگو درباره مشارکت در ایجاد و تجهیز مخازن ذخیره نفت، گاز و محصولات پتروشیمی در دو کشور
2. تشویق مشارکت شرکت های چین در سرمایه گذاری و تامین مالی طرح های برق، انرژی، آب و فاضلاب
3. گفتگو درباره آغاز احداث کریدور خط آهن زیارتی، پاکستان ایران-عراق-سوریه و پروژه های مرتبط
4. تشویق اجرای مشتری پروژه های خط امن و بزرگراهی-جاده ای ایران

ضمیمه شماره 3.

1 - تشویق سرمایه گذاری، تامین مالی و اجرای نیروگاه های حرارتی و همکاری جهت ساخت نیروگاه های برق آبی، تصفیه خانه های آب و فاضلاب، سد و شبکه های آبیاری و زهکشی و ساخت تاسیسات آب شیرین کن های بزرگ

1- دعوت به همکاری و مشارکت شرکتهای سرمایه گذار چینی در زمینه افزایش سهم انرژی تجدیدپذیر و نیروگاه سیکل ترکیبی موجود در سبد انرژی ایران در قالب بیع متقابل، خطوط اعتباری، تحویل نفقه و یا فرآورده های نفتی

2. تشویق سرمایه گذاری و تامین مالی در ساخت و توسعه فرودگاه ها خرید محصولات هوایی تولید مشترک ایران و چین و در توسعه زنجیره تامین هوایی متشکل از شرکت های ایرانی

و نمونه های دیگر قابل مشاهده در سند. برعکس وقتی پای منافع و نیازمندیهای طرف چینی به میان می آید، یا مواردی که طرف چینی هم در آن برنامه بلند مدتی داشته باشد، واژه ها الزام آور و اجرایی می شوند. مانند؛ تلاش مشترک؛ نگرانی طرف چینی؛ تامین امنیت؛ تسهیل سرمایه گذاری؛ و بکار گرفته می شود. برای مثال: ضمیمه شماره 1 سند.

1. با تلاش مشترک دو طرف، چین به عنوان یک واردکننده ثابت نفت خام ایران خواهد بود و امیدوار است که ایران به نگرانی های چین درباره بازگشت سرمایه گذاری در بخش نفت ایران توجه نماید. طرف چینی نیز متقابلاً به استفاده بهینه از منابع مالی به دست آمده از فروش نفت به چین توجه نماید.

2. مشارکت در زمینه های زیرساختی دریایی و بندری اعم از ساخت سازه های دریایی، شناورها، توسعه بنادر و تجهیزات و تاسیسات مرتبط با آن،

ضمیمه شماره ۲:

1. الف. حوزه نفت و انرژی

تامین امنیت بلند مدت انرژی

تلاش مشترک برای ایجاد مکانیزم واردات پایدار نفت خام از ایران،

2. تامین گاز برای پاکستان و چین با استفاده از کریدور اقتصادی چین - پاکستان [چین حتی منافع متحد استراتژیک منطقه ای اش را فراموش نکرده است].

ضمیمه ۳:

- اقدامات اجرایی کوتاه مدت

۱. نفت و انرژی

طرفین توافق نمودند در شرایط مناسب نسبت به موارد زیر اقدام نمایند .

عرضه پایدار نفت خام به چین

انعقاد قرارداد همکاری در پروژه های بالادستی و پایین دستی در صنعت نفت ایران با شرکتهای توانمند چینی

مشارکت در ساخت و تجهیز مخازن ذخیره سازی نفت و فرآورده های نفتی در ایران چین و یا سایر نقاط جهان : مشارکت در احداث، توسعه ظرفیت خطوط انتقال انرژی ایران از جمله خطوط لوله نفت، گاز فرآورده های نفتی و شبکه برق ،

افزایش صادرات محصولات پتروشیمی ایران به چین و همکاری درباره تولید برق و کود از زباله های شهری

از این نمونه در ضمیمه سند زیاد دیده می شود. طرف ایران و یا دولت ایران با افتخار ادعا دارد که در این سند، واگذاری هیچ منطقه و یا هیچ انحصار متقابل و یا یکجانبه ای مطرح نبوده و لذا فاقد اعطاء هرگونه حق انحصاری است. اضافه شده است که " در این سند مدیریت، اداره و یا بهره برداری از هیچ منطقه ای و یا حوزه ای واگذار نشده است" ولی هیچ اشاره ای به امتیازهای داده شده به چین برای تامین امنیت بلند آن و اینکه طرف چینی در هیچ موردی موظف نشده است تا تضمینی برای امنیت ایران بدهد، نمی شود. باز هم برای مثال:

در بند 5 فصل اول بیانیه مشترک "مشارکت جامع راهبردی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری خلق چین" آمده است:

1 - حوزه سیاسی

(5) طرفین در خصوص مسایل مهم مربوط به منافع اصولی کشورها از جمله استقلال، حاکمیت ملی و تمامیت ارضی از یکدیگر حمایت قاطع می نمایند. طرف ایرانی کماکان به سیاست چین واحد قاطعانه پایبند می باشد. طرف چینی از «برنامه ی توسعه» طرف ایرانی حمایت نموده و از افزایش نقش ایران در امور منطقه ای و بین المللی پشتیبانی می نماید.

در این بند ایران از یکی محورهای مهم سیاست خارجی چین/ چین واحد (که معنی اش این است که تایوان جزئی جدا ناپذیر از خاک اصلی چین می باشد.) حمایت قاطعانه کرده است. ولی صحبتی از حمایت چین از مسئله مورد مناقشه سیاست خارجی ایران در منطقه (حاکمیت ایران بر سه جزیره واقع در خلیج فارس و نام خلیج فارس که از سوی دول عرب حاشیه آن خلیج عربی نام گذاری می شود.) اشاره ای نشده تا چین هم مانند ایران، از منافع ایران در منطقه " قاطعانه" پایبندی نشان دهد. بلکه در بند آمده است " طرف چینی از «برنامه ی توسعه» طرف ایرانی حمایت نموده و از افزایش نقش ایران در امور منطقه ای و بین المللی پشتیبانی می نماید." یعنی چی؟ برنامه توسعه ایران؟؟ کدام توسعه؟؟ افزایش نقش منطقه ای ایران؟؟ در کدام عرصه و زمینه ای؟؟

مانند اکثر مفاد آمده در این سند، هر جا که با منافع و مصالح ایران تماس گرفته می‌شد، از واژه های ناروشن و تفسیر بردار استفاده شده است. دولت چین بر اساس منافع چین، هر زمان و در هر موقعیت می‌تواند مغایر منافع ایران در منطقه موضع گیری نماید. و در عمل هم چنین کرده است: " در بند ۱۲ بیاتیه مشترک رئیس جمهور چین و سران شورای همکاری خلیج فارس که دیروز [تاریخ انتشار: ۱۹ آذر ۱۴۰۱] صادر شد، آمده است: رهبران از تمامی تلاش‌های مسالمت‌آمیز شامل ابتکارها، پیشنهادها و امارات برای رسیدن به راهکار صلح آمیز برای حل مسئله سه جزیره تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی، از راه مذاکرات ۲ جانبه بر مبنای قوانین بین‌المللی حمایت می‌کنند."

مفاد این سند شامل تفاهم نامه در همه عرصه های اقتصادی تجاری و صنعتی، راه و بندر سازی؛ شهر سازی؛ صنایع بالا دستی و پانین دستی نفت و گاز؛ فرهنگی؛ سیاسی؛ تجارت خارجی؛ تا عرصه های سیاسی و امنیتی می‌باشد. در همه عرصه های حیاتی کشور ایران، چین می‌تواند با بستن قراردادهای منجر، وارد گردد. آنهم در شرایطی که ایران منزوی شده و امکان مانور بین رقبای را برای بستن قراردادهای با دیگر کشورها برایش مسدود شده است. ایران در موقعیت ضعیفی برای چانه زنی قرار داشته و شانس کمی برای امتیاز گیری در مقابل چین خواهد داشت.

بر اساس این تفاهم نامه، دولت چین می‌تواند راه ایران را در بستن قراردادهای اقتصادی با دیگر کشورهای ببندد. چرا که طرف ایران متعهد شده تا امنیت بلند مدت انرژی را برای طرف چینی با تلاش مشترک را با ایجاد مکانیزم واردات پایدار نفت خام از ایران را در بلند مدت تامین نماید. اشتباه نفتی چین آنچنان است که حتی اگر ایران به بالاترین میزان استخراج نفت در تاریخ خود، بیش از 6 میلیون بشکه در روز هم برسد، باید همه نفت استخراج شده را، اگر طرف چینی بخواهد، به چین صادر نماید. توجه داشته باشیم که مبادله بین دو طرف، باز هم بر اساس مفاد این سند بر استفاده از ارزهای ملی تاکید شده است. روشن است که با ارز یوان، توان چانه زنی ایران در بازار جهانی و در خرید کالا با قیمت مناسب چه اندازه مشکل خواهد بود. معایب حقوقی سند

آقای مهدی بیرقلی مدیر مسئول تارنمای فصلنامه پژوهش بین الملل، به بخشی از معایب حقوقی سند به ضرر ایران، پرداخته است.

اما سند حاضر دارای ایرادات حقوقی اساسی از جمله فاقد ضمانت اجرا می‌باشد. و همچنین در صورت اجرایی شدن بند 12 قطعنامه 2231 شورای امنیت؛ عملاً دولت چین نخواهد توانست به هیچ یک از بندهای این تفاهم نامه عمل نماید.

هر معاهده باید مکانیزم حل اختلاف و ضمانت اجرایی آن را پیش‌بینی نماید. همچون بند یک و 2 ماده 21 پیمان مودت (1955) که علاوه بر پیش‌بینی مکانیزم مشاوره برای حل و فصل اختلاف احتمالی؛ صلاحیت دیوان بین المللی دادگستری نیز در آن پذیرفته شده است. اما سند «برنامه همکاری جامع (25 ساله) فی‌مابین جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران» در **بند هشتم** آن فقط به‌صورت کاملاً غیر حقوقی و غیر الزام آور مقرر کرده «در راستای حمایت از اصل چندجانبه گرایی، طرفین در مقابل فشارهای **غیرقانونی** طرف‌های ثالث، از اجرای مفاد این سند **حفاظت** نمایند».

حال، سوال این است که ضمانت این حفاظت از منظر حقوق بین‌الملل چیست؟ اگر دولت چین **نخواهد** به مفاد این تفاهم نامه پایبند باشد، تکلیف ایران و قراردادهای منعقد بعدی چه خواهد شد...؟؟؟

دقیقاً یکی از مشکلاتی که جمهوری اسلامی ایران همواره با آن درگیر بوده و خسارت‌های بسیاری را متحمل شده است در تفاهم نامه‌های قبل از قرارداد می‌باشد. در بند هشتم تفاهم‌نامه؛ دو نکته حقوقی بسیار مهم وجود دارد؛ یکی «**فشارهای غیرقانونی طرف‌های ثالث**» و دوم «**حفاظت**». در خصوص نکته اول، دولت چین متعهد به این است که در خوشبینانه‌ترین حالت ممکن، به تحریم‌های خارج از شورای امنیت توجهی نکرده و در روابط خود تأثیری نداشته باشد. اما متعهد به این نیست که در صورت اجرایی شدن بند 12 قطعنامه 2231 شورای امنیت (بند 37 برجام) همکاری با ایران نداشته باشد. یا در جلسات آینده شورای امنیت علیه ایران رأی مثبت ندهد!! دولت چین همچنین متعهد نیست که شخصاً هیچ‌گونه فشاری بر ایران نداشته باشد؛ بلکه متعهد است در برابر فشارهای خارجی (**طرف‌های ثالث**) از تفاهم نامه خود محافظت کند که این موضوع یک اصل حقوقی پذیرفته شده در حقوق بین الملل می‌باشد. و دستاور جدیدی نیست.

در خصوص نکته دوم نیز باید گفت، اساساً محافظت به چه معنا بکار رفته است؟ چه تفاوتی با ممانعت و حراست دارد؟ و اساساً تضمین این محافظت چیست؟؟؟

لذا تفاهم نامه فاقد ضمانت اجرا بوده و در صورت عدم پایبندی دولت چین به این تفاهم‌نامه، مکانیزم و مرجعی برای حل اختلاف و حتی تفسیر مفاد تفاهم نامه پیش‌بینی نشده است. گه‌این مسئله دوطرفه بوده و برای ایران نیز همین‌طور می‌باشد. اما نکته مهم این است که دولت ایران از منظر قدرت سیاسی و اقتصادی، هم‌تراز با دولت چین نبوده و دولت چین بخاطر عضویت دایم خود در شورای امنیت همواره می‌تواند ایران را تحت فشار و تمکین در برابر خواسته‌های خود قرار دهد. و این عدم شفافیت در تفاهم نامه اساساً می‌تواند موجب اختلافات و خسارت‌های گسترده در آینده باشد. "

این نقض در عمل خود را نشان داده است. چین با خروج آمریکا از برجام و برگشت تحریم ها، از آنجائیکه تعهد و ضمانت اجرای در سند/ تفاهم نامه وجود نداشت، خود را ملزم به اجرای آن ندیده است.

در واقع برخلاف تصور رایج که چین با وجود پایداری تحریم‌ها، توافق ۲۵ ساله را اجرایی خواهد کرد، اما تحلیلگران معتقدند در شرایطی که توازن در سیاست خارجی میان شرق و غرب برقرار نباشد و تهران مجبور باشد ناگزیر از تحریم‌ها، به سمت چین گرایش پیدا کند، در چنین شرایطی توافق ۲۵ ساله در مسیر ضعیف‌تری اجرا خواهد شد و زمینه برای دادن امتیازهای بیشتر بدون گرفتن مابه‌ازای متقابل فراهم خواهد شد. این مساله در شرایطی که ما حق انتخاب چندانی نداریم و عملاً با محدودیت‌های

شدید بین‌المللی روبه‌رو هستیم و در مقابل یک بازیگر نسبتاً بی‌رحم و سخت مانند چین قرار گرفته‌ایم، می‌تواند برای کشور خطرناکتر از هر زمان دیگری باشد. (11)

2.4. نگاهی به مبادلات بین ایران و چین. گرفتار شدن اقتصاد ایران در تله مرکب چینی.

۱ سند " برنامه همکاری جامع ایران و چین " روی دو پایه محوری بنا شده است. فروش نفت و گاز به چین و سرمایه‌گذاری چین در این دو صنعت و دیگر بخش‌های صنعتی ایران.

بر اساس تخمین‌ها و اخبار اولیه صحبت از 280 میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در صنعت نفت و گاز و 120 میلیارد در بخش حمل و نقل، در مجموع 400 میلیارد دلار آمریکا، بوده است. در حال حاضر و با وجود تحریم‌ها، امکان چنین سرمایه‌گذاری وسیع در ایران ممکن نیست. در هر دو بخشی که می‌باید سرمایه‌گذاری صورت پذیرد، امکان بازگشت اصل و سود سرمایه، با وجود تحریم‌ها، این مانع اصلی و سدکننده اجرایی شدن برنامه همکاری‌های جامع 25 ساله، وجود ندارد. بی‌جهت نیست که طرف چینی حتی پای خود را از پروژه‌های سرمایه‌گذاری در صنعت گاز، که قبل از امضای سند با ایران بسته بود، بیرون کشیده است.

با خروج آمریکا از برجام و برگشت تحریم‌ها، چین به واردکننده اصلی صادرات ایران تبدیل شده است. در جدول شماره‌های 6 دیده می‌شود که در سال 2021 بدون احتساب واردات نفت، ایران 6501 میلیون دلار آمریکا به چین کالا صادر کرده است. از آنجائیکه هنوز داده‌های آماری واردات چین از ایران در سال 2022 از سوی سازمان تجارت جهانی به روز نشده است، فرض را بر این می‌گیریم که چین به میزان سال 2021 در سال 2022 از ایران واردات غیر نفتی داشته باشد. بر اساس داده‌های موسسه‌های معتبر بین‌المللی (نمودار شماره 5) صادرات نفت خام ایران در سال گذشته [2023] تقریباً 50 درصد رشد کرد و به بالاترین حد خود در پنج سال اخیر، یعنی حدود 1.29 میلیون بشکه در روز رسید که اکثریت قریب به اتفاق آن به چین صادر شده است.

بر اساس خبر منتشر شده در تارنمای ایسنا " تجارت همسایگان ما با چین ۴۰۰ میلیارد دلار ؛ سهم ایران تنها ۳ درصد " و در ادامه آمده است، " با توجه به آمار تجارت و همکاری‌های اقتصادی چینی‌ها با همسایگان ایران می‌توان به این نتیجه رسید که حجم تجارت ۸ کشور همسایه؛ روسیه، عربستان، امارات، عراق، ترکیه، قزاقستان، عمان و پاکستان با چین از رابطه تهران-پکن در سال ۲۰۲۰ بیشتر بوده است. براساس آمارها مجموع تجارت خارجی چین با روسیه، عربستان و امارات در سال ۲۰۲۰ به ترتیب ۱۰۷، ۶۷ و ۴۹ میلیارد دلار بوده است که چندین برابر ارزش تجارت ایران و چین است. "

" کل ارزش تجارت چین و ایران در پایان سال ۲۰۲۰ در حدود ۱۴ میلیارد دلار بوده که در رتبه‌بندی شراکت با چین در مقایسه با ۱۵ کشور همسایه در جایگاه نهم قرار دارد. به عبارت دیگر از مجموع تجارت ۳۸۶ میلیارد دلاری چینی‌ها با ۱۵ کشور همسایه ما و ایران تنها ۳.۵ درصد سهم تجارت با ایران بوده است. " (12)

توجه شود که این حجم از مبادلات تجاری بین چین و کشورهای همسایه ایران و برای مثال سرمایه‌گذاری 67 میلیارد دلاری چین در صنعت گاز قطر، هیچ یک کدام نیاز به بستن تفاهم‌نامه و یا برنامه همکاری جامع نداشته است.

90% نفت ایران به چین صادر می‌شود.

تولید سالانه نفت ایران به 2,99 میلیون بشکه رسیده که افزایشی برابر با 440000 بشکه در روز را نسبت به سال قبل نشان می‌دهد.

با افزایش تقاضای سریع چین، ایران هم تولید نفت خود را بالا برده است. داده‌های شرکت تحقیقاتی اروپایی Kpler نشان می‌دهد که تقریباً 90 درصد از صادرات نفت خام ایران به چین صادر می‌شود.

به گفته رویترز و منابع دیگر بیش از 40 پالایشگاه مستقل کوچک و متوسط چین، اغلب نفت ایران را با یوان خریداری می‌کنند. نفت خام ایران در سال گذشته با میانگین تخفیف 13 دلاری نسبت به برنت معامله شد.

اگر متوسط صادرات نفت ایران در سال 2023 را 1,29 میلیون بشکه در روز در نظر بگیریم، 90% آن روزی 1,16 بشکه خواهد شد. تا سال 2018 هند دومین و اروپا سومین واردکننده نفت ایران (نمودار شماره 6)، خود را از بازار ایران بیرون کشیده و ایران راهی جز فروش نفت به چین با زیر قیمت بازار جهان و خرید کالا‌های چینی ندارد. اگر متوسط قیمت جهانی نفت رابطه‌ای متوسط 80 دلار بدانیم و ایران تخفیف 13 درصدی هم به چین بدهد، باز هم هر بشکه نفت ایران به چین به قیمت 67 دلار بفروش رفته است. یعنی صادرات نفت ایران به چین در سال 2023 بالغ بر 28 میلیارد دلار بوده است. نتیجه اینکه در مجموع ایران حدود 35 میلیارد دلار به چین صادرات داشته که این مبلغ بیش از 45% کل صادرات ایران را شامل می‌شود. در حالیکه در سال 2014 سهم واردات چین از ایران حدود 30% و در سال 2017 و 2018 که ایران می‌توانست به دیگر کشورها هم نفت صادر می‌کرد، (نمودار شماره 6) سهم واردات چین از کل صادرات ایران در حدود 20% بوده است. علاوه بر اینکه ایران بیش از 5 میلیارد دلار به شرکت‌های چینی خریدار نفت تخفیف داده که اگر این تخفیف وجود نمی‌داشت، سهم صادرات ایران به چین حتی به بیش از 51% می‌رسد. تازه پول نفت فروش رفته به یوان معامله می‌شود. چنانکه در بند چهارم سند برنامه جامعه همکاری " همکاری‌های بانکی با استاندارد بالا، با تاکید بر استفاده از ارزهای ملی، با تصریح بر مقابله با پولشویی، تامین مالی تروریسم و جنایت‌های سازمان یافته. " آمده است، بر استفاده از ارزهای ملی تاکید شد. یعنی طرف چین نفت ایران را به یوان خریده و در

بانک هایش انبار خواهد کرد. مادام که ایران زیر نظر نهاد FTAF باشد، این پول ها به بانکهای ایران یا به حساب ایران در بانکهای بین المللی منتقل نخواهد شد. اگر هم موانع انتقال پول به بانکهای بین المللی برداشته شود، از آنجائیکه بیش از 80% مبادلات بین المللی در دنیا با دلار صورت می گیرد، ایران اگر بخواهد از دیگر کشورهای کالا وارد نماید ابتدا باید یوان چین با هزینه زیاد به دلار آمریکا تبدیل کند. دقت شود که پاراگراف اول ضمیمه شماره 1 آمده است "با تلاش مشترک دو طرف، چین به عنوان یک واردکننده ثابت نفت خام ایران خواهد بود و امیدوار است که ایران به نگرانی های چین درباره بازگشت سرمایه گذاری در بخش نفت ایران توجه نماید. طرف چینی نیز متقابلاً به استفاده بهینه از منابع مالی به دست آمده از فروش نفت به چین توجه نماید." چرا طرف چینی باید به استفاده بهینه از پول فروش نفت ایران توجه نماید؟ مگر اینکه دولت ایران به پول فروش نفت خودش مستقیم و مستقلاً دسترسی نداشته باشد، امکان جابجایی آنها را نداشته و نتواند از این منبع در بازار بین المللی بهره گیرد. در نتیجه این پول در اختیار و در بانک های چینی ذخیره می شود. ولی چرا باید چنین مفادی در سند به نفع چین و به ضرر ایران قید شود؟

اگر چنین رابطه ای بین دو دولت وابستگی اقتصادی، یکی یعنی ایران به دیگری یعنی چین نیست، باید معنی وابستگی را باز تعریف نمود. بی جهت نیست که بازار ایران از کالاهای چینی و به ضرر تولید کنندگان داخلی، پر شده است. چین برنده اصلی سیاست ضد ملی جمهوری اسلامی علیه غرب و بخصوص آمریکا است.

3. 4. سرنوشت سند

اعمال تحریم های آمریکا بر ایران بزرگترین مانع در اجرای این توافقنامه است. علاوه بر تحریم ها، مشارکت نداشتن ایران در FATF چالش دیگری است که همکاری های راهبردی ایران و چین را تحت الشعاع قرار خواهد داد. بنابراین تا زمانی که تحریم های ایران ادامه یابد و ایران به عضویت "گروه ویژه اقدام مالی" در نیاید، تهران نمی تواند انتظار معجزه سرمایه گذاری چینی ها در ایران داشته باشد. ادامه وضع مبهم و بلاتکلیفی [تازه اگر عمر برجام به پایان نرسیده و حیات در آن احیا پذیر باشد.] در مذاکرات وین برای احیای توافق هسته ای برجام در ۲۳ تیر ۱۳۹۴ یکی دیگر از موانع اجرای توافقنامه همکاری ایران و چین است. خروج آمریکا از برجام در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۹۷ آثار نامطلوبی را در سیاست اقتصادی ایران داشت. همکاری راهبردی تهران و پکن نیز متأثر از تحولات ناشی از برنامه هسته ای ایران است و در بسیاری از مواقع به لغو طرح های مشترک دو کشور منجر شده است. بنابراین ادامه بلاتکلیفی در روند مذاکرات هسته ای ممکن است شتاب اجرای توافقنامه ایران و چین را کندتر کند. علاوه بر این، حمله روسیه به اوکراین و پیامدهای این بحران ممکن است بر اجرای توافقنامه ایران و چین تأثیر بگذارد. ادامه بحران اوکراین فرصت ها و چالش های بسیاری برای کشورهای مختلف از جمله ایران ایجاد خواهد کرد و در درازمدت ادامه این بحران در روابط سیاسی، اقتصادی و انرژی ایران با دیگر کشورها از جمله چین تأثیر خواهد گذاشت.

مهمترین عرصه ای که ایران به سرمایه گذاری نیاز داشته و دارد، در صنعت نفت و گاز است. بر اساس تخمین ها و اخبار اولیه صحبت از 280 میلیارد دلار سرمایه گذاری در صنعت نفت و گاز و 120 میلیارد در بخش حمل و نقل، در مجموع 400 میلیارد دلار آمریکا، بوده است. در حال حاضر و با وجود تحریم ها، امکان چنین سرمایه گذاری وسیع در ایران ممکن نیست. اما با کنار گذاشته شدن برجام از سوی ترامپ و بازگشت تحریم ها، این رویاها عملی نشده و نمی توانست هم بشود. سرمایه گذار باید به بازگشت سرمایه خود مطمئن باشد. اگر سرمایه گذار چینی در بخش گاز و نفت سرمایه گذاری کند، زمانی امکان بازگشت اصل و سود سرمایه ممکن خواهد شد که ایران بتواند نفت و گاز استخراجی را صادر نماید. این دو کالا در راس تحریم های آمریکا قرار دارند. در نتیجه هنوز تا اجرایی شدن تفاهم نامه 25 ساله، فاصله جدی ای داریم. توجه داریم که این سند تفاهم نامه و نه قرارداد می باشد. حتی چین پایش را از قرارداد هایی که قبل از امضای سند با ایران بسته بود بیرون کشیده است.

"در پنجاهمین گزارش از سلسله گزارش‌های اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران با عنوان «پایش تحولات تجارت جهانی» که روز شنبه ۱۲ آذر منتشر شد، با اشاره به این موضوع که پکن توجهی به سرمایه‌گذاری در صنعت انرژی ایران ندارد و قرارداد ۶۰ میلیارد دلاری برای سرمایه‌گذاری در گاز قطر را امضا کرده است، آمده است: «اخیراً شرکت قطر انرژی قراردادی ۲۷ ساله به ارزش ۶۰ میلیارد دلار برای تامین گاز طبیعی مایع با سینوپک چین امضا کرده است که طولانی‌ترین قرارداد ال‌ان‌جی (LNG) تاکنون به شمار می‌رود. در قالب این قرارداد، ۴ میلیون تن گاز مایع به مدت ۲۷ سال به چین صادر خواهد شد.»"

"اتاق بازرگانی ایران در ادامه این گزارش با اشاره به اینکه چین در حالی بزرگترین قرارداد صادرات ال‌ان‌جی را با قطر امضا کرده است که در پیامد خروج آمریکا از برجام، شرکت سی‌ان‌پی‌سی این کشور از قرارداد ۶ میلیارد دلاری برای توسعه فاز ۱۱ پارس جنوبی خارج شد، نتیجه‌گیری کرده است: «با وجود سر و صداهای بسیار درباره همکاری راهبردی ۲۵ ساله ایران و چین، پکن توجهی به سرمایه‌گذاری در صنعت انرژی ایران نشان نداده است و در کشورهای رقیب ایران به دنبال فرصت است. روشن است که تحریم‌های شدید و ناطمینانی فزاینده در اقتصاد سیاسی ایران مهمترین عامل عدم تمایل چین به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های انرژی ایران است.»

یعنی دولت چین نه تنها از سرمایه‌گذاری بر مبنای مفاد توافق نامه ۲۵ ساله با ایران خوداری کرده است، بلکه از قراردادهای قبلی هم خارج شده و با رقیب ایران، دولت قطر که مشترکاً با ایران مالک بزرگترین چاه گاز دنیاست، قراردادی با حجم عظیم ۶۰ میلیاردی امضا کرده است. به این نکته باید توجه کرد که قرارداد بین چین و قطر بدون امضاء سندی مشابه سند "برنامه همکاری جامع بین ایران و چین" بسته شده است. (13)

جان کلام را آقای حمید حسینی رئیس اتحادیه صادرکنندگان نفت و گاز و پتروشیمی بیان کرده است.

"عدم همکاری غول‌های نفتی چین و روسیه با ایران به علت تحریم. رئیس اتحادیه صادرکنندگان نفت و گاز و پتروشیمی با بیان اینکه شرکت‌های بزرگ چین و روسیه به علت تحریم با ایران همکاری نمی‌کنند، از خروج کامل چین از میدان نفتی یادآوران خبر داد.

به گزارش تارنمای انرژی پرس و به نقل از دیده‌بان ایران، حمید حسینی رئیس اتحادیه صادرکنندگان نفت و گاز و پتروشیمی با بیان اینکه شرکت‌های چینی و روسی مدت‌هاست به دلیل تحریم‌ها با ایران همکاری نمی‌کنند، افزود: همکاری ما محدود به پالایشگاه‌های کوچک و شرکت‌های بخش خصوصی این کشورها شده است و شرکت‌های بزرگ دولتی چین علیرغم قرارداد ۲۵ ساله امکان همکاری با ما را ندارند.

حسینی با اشاره به خروج چین از میدان نفتی "یادآوران" اظهار کرد: «بله، چین به طور کامل از میدان نفتی "یادآوران" خارج شده و خیلی وقت است که چین در یادآوران و آزادگان فعالیتی نداشته و این مسئله جدیدی نیست.

حسینی در خصوص عدم تأثیرگذاری پیمان شانگهای بر جلوگیری از خروج چین از میدان یادآوران گفت: پیمان شانگهای صراحتاً یک بندی دارد که ایران را ملزم کرده که در زمینه هسته‌ای همکاری و موضوع FATF را حل کند و همچنین گفته شده است که همه کشورهای عضو باید روابط بانکی بدون مشکل داشته باشند.

وی با طرح پرسشی مبنی بر اینکه چگونه بدون انجام برخی تعهدات، عضویت ایران پذیرفته شده است، افزود: به هر حال ایران تعهداتی داده و بدون اینکه تحریم‌ها و FATF حل شود فعلاً عضویت ایران را پذیرفته‌اند، البته شرکت‌های دولتی روسیه هم علیرغم مذاکرات و قراردادهای و وعده‌هایی که داده‌اند، در ایران فعال نشده‌اند.

حسینی ادامه داد: هرکدام از کشورها استانداردها و منافعی دارند که به تعامل با سایر کشورها بپردازند و حاضر نیستند به خاطر قراردادی مثلاً یک میلیاردی با ایران، در قراردادهای با وسعت ۳۰ یا ۴۰ میلیاردی با سایر کشورها به مشکل برخوردند.

رئیس اتحادیه صادرکنندگان نفت و گاز و پتروشیمی درباره میزان فرصت سوزی ایران در فروش نفت، عنوان کرد: «آنچه اوپک اعلام کرده این است که ایران در ده سال گذشته ۴۵۰ میلیارد دلار عدم نفع داشته است.

وی همچنین به موضوع فروش نفت از طریق تهاجر اشاره کرد و گفت: متأسفانه به دلیل عدم سرمایه‌گذاری، استخراج از میادین نفتی با مشکلات متعددی روبرو شده و ادعای دولت درباره فروش نفت از طریق تهاجر، پاسخگوی نیازهای اولیه صنعت نفت نیست.

گفتنی است، در اسفندماه سال گذشته خبرهایی غیر رسمی مبنی بر خروج چین از میدان نفتی یادآوران که از میادین مشترک ایران و عراق به شمار می‌رود، منتشر شد و رسانه رسمی وزارت نفت اعلام کرد که شرکت چینی ساینوپک به صورت غیررسمی از سرمایه‌گذاری در یادآوران کناره‌گیری کرده و شرکت ملی نفت تصمیم گرفته به تنهایی توسعه این میدان را ادامه دهد. (14)

بر اساس صحبت‌های آقای حمید حسینی رئیس اتحادیه صادرکنندگان نفت و گاز و پتروشیمی، که با توجه به موقعیت و مقام شغلی اش باید به منابع و اطلاعات دست اول دسترسی داشته باشد، شرکت‌های چینی نه تنها با ایران همکاری نمی‌کنند بلکه همکاریهای پیشین را نیمه کاره رها کرده و از تمام آنها خارج شده‌اند. او بدروستی می‌گوید، با ادامه تحریم‌ها، بخصوص تحریم بر فروش نفت و گاز ایران، این دو رگ حیاتی صادرات ایران، و تحت نظارت بودن ایران از سوی FTAIF یا گروه ویژه اقدام مالی، که از سوی 188 کشور در دنیا و برای مبارزه علیه پول شویی، پذیرفته شده است، و عدم وجود تضمین به اجرای تفاهم نامه از سوی دولت چین، این تفاهم نامه اجرایی نخواهد.

این نظر آقای دکتر بهمن عشقی، دبیرکل اتاق بازرگانی تهران، که باید دستی از نزدیک بر آتش داشته باشد، بخشی دیگر از واقعیت دشوار حاکم بر شرایط اقتصادی کشور را بیان می کند.

"عشقی: من گمان نمی کنم که ما بتوانیم از نمد بریکس یک کلاه آبرومند برای خود درست کنیم. این امر یک دلیل مشخص دارد. حتما یکی از اهداف بریکس این است که دلارزدایی انجام دهد و تلاش هایی نیز انجام می دهد اما مساله اصلی این است که در قفس به روی ما بسته شده و حتی با ورود به بریکس نمی توانیم از این قفس نجات پیدا کنیم. دلیلش هم این است که دست و پای نظام بانکی ما بسته است. زمانی ما می توانیم از مزیت های بریکس استفاده کنیم که به اصلاح نظام بانکی بپردازیم. ما هنوز در خصوص FATF دچار مناقشه هستیم. ممکن است روسیه، برزیل و آفریقای جنوبی در پاره ای از سیاست ها به ما نزدیک تر باشند اما اساسا به این مفهوم نیست که ایران با ورود به بریکس وارد بهشت شده است. بنابراین باور نمی کنم که ما با ورود به بریکس بتوانیم وارد بهشت شویم تا زمانی که نتوانیم اشکالات ساختاری مان را با جهان حل کنیم." (15)

دولت ایران هم سرانجام مجبور شد تا این واقعیت را پذیرفته و امید به چین برای سرمایه گذاری در ایران، بخصوص در بخش مهم اقتصادی ایران نفت و گاز از دست داده و پروژه و برنامه های دیگری را جایگزین نماید.

1.3.4. پروژه اقتصادی "نفت در برابر ساخت مسکن" یا تله چینی در ساخت مسکن ایران

دهها میلیارد دلار ایران بعلاوه دهها میلیارد یوان، ناشی از فروش نفت ایران در بانکهای چینی بلوکه شده است. بخشی از این وجوه صرف واردات از چین می شود. ولی حجم واردات از چین، خیلی کمتر از پول های بلوکه شده ایران در چین می باشد. (45 تا 50 درصد صادرات ایران به چین انجام می گیرد.) دولت چین و یا بخش خصوصی آن، به دلیل وجود تحریم ها و زیرنظارت بودن ایران از سوی گروه ویژه اقدام مالی، حتی حاضر نیست تا با پول ایران را در دو صنعت کلیدی، یعنی نفت و گاز سرمایه گذاری نماید. و حتی اگر این سرمایه گذاری انجام شود، بازاری برای فروش نفت و گاز ایران در جهان، جز چین وجود ندارد. چرا که شرکت های کوچک خریدار نفت ایران، نیازمندی های خود را با وارد کردن چند صد هزار بشکه روزانه نفت ایران (و احتمالا نفت روسیه که مواجه با تحریم می باشد که به رقیبی برای فروش نفت نخبه های ایران تبدیل شده است.) تامین کرده و ظرفیت بیشتری برای خرید نفت از ایران ندارند. در نتیجه عملا سرمایه گذاری در صنعت نفت و گاز ایران، حتی با پول ایران منتفی می باشد.

به دلایل بالا، دولت ایران چاره ای ندارد تا برای دسترسی به پول های بلوکه شده در چین به پیشنهادات طرف چینی مانند «دعوت از چینی ها برای تقبل بخش بزرگی از مسوولیت ساخت طرح دولتی «مسکن میلیونی» در قالب واگذاری صفر تا ۱۰۰ کار به آنها» تن بدهد. آنهم بستن قرارداد با شرکت های ساخت و ساز در عمل ورشکسته چینی.

از حدود دو سال پیش تاکنون، شرکت های ساختمانی بزرگ چین که عمدتا به اشکال مختلف (مستقیم و غیرمستقیم)، به دولت این کشور وصل هستند، در «باتلاق بدهی های سنگین به بانک ها و سایر موسسات اعتباری» گیر افتاده اند؛ دو غول اول یعنی اورگراند و کانتی گاردن، بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار بدهی دارند و مجموع بدهی شرکت های ساختمانی چین نیز تا الان، حدود ۳۹۰ میلیارد دلار برآورد می شود." (16)

این دو شرکت بزرگ ساختمانی که به دولت چین وصل هستند، اگر در بازار آزاد و بدون رانت دولتی فعالیت می کردند، بر اساس قواعد اقتصاد بازار آزاد می باید ورشکسته اعلام می شدند. ولی دولت چین به دلیل نتایج اقتصادی وخیم ناشی از اعلام ورشکستگی این دو شرکت از آنها حمایت کرده و ادامه حیات شان را ممکن می کند. ورود این دو شرکت به بازار مسکن ایران، می تواند یکی از راه کار های دولت چین برای حمایت از آنها و سرپا نگهداشتن شان باشد. آنهم با پول ایران.

توجه داریم که قرارداد ساخت مسکن با شرکت های چینی "در قالب واگذاری صفر تا ۱۰۰ کار به آنها" صورت گرفت است. یعنی شرکت های چینی تمامی مراحل از طراحی تا پایان ساخت، خرید مصالح ساختمانی، استخدام نیروی کار و ... را بر عهده خواهند گرفت. تجربه جهانی نشان می دهد که طرف چینی مواد و مصالح خام لازم، ماشین آلات مورد نیاز، کارگر، مهندس چینی و حتی آشپز و مواد غذایی را، برای به اجرا در آوردن قرارداد از چین وارد خواهند کرد. چنین قراردادهای را چین با خیلی از کشورهای دیگر دنیا بسته و به اجرا درآورده است. مادام که جزئیات قرارداد علنی نشود، دلیلی وجود ندارد که در این مورد طرف چینی در اجرای قرارداد با ایران استثنای قائل شود. نه تنها این قرارداد به ضرر شرکت های ساخت و ساز ایران، شرکت هاییکه هر یک تجربه دهها ساله را پشت سر داشته و از نیروی کار ماهر برخوردار هستند، بلکه صنایع پائین دستی ایران در بخش ساختمان، صنایع تولید کننده مواد لازم برای ساخت و ساز، هم زیان دیده و خطر ورشکستگی شان وجود دارد. علاوه بر آن، هزاران نیروی کار مشغول در صنعت ساز و ساز کشور بیکار خواهد کرد.

تمایل آشکار و پنهان برخی مسوولان دولت کشورمان به «دعوت از چینی ها برای تقبل بخش بزرگی از مسوولیت ساخت طرح دولتی «مسکن میلیونی» در قالب واگذاری صفر تا ۱۰۰ کار به آنها»، موضوع تازه ای نیست به طوری که پاییز سال ۱۴۰۰ که «شروع ساخت مسکن دولتی (جایگزین مسکن مهر) بود»، برای اولین بار این صحبت مطرح شد، اما امروز، از یک طرف، همان

ایده «ساخت چینی مسکن ایرانی» با صدای بلندتر از قبل به گوش می‌رسد و از طرف دیگر، صحبت از «سفارش ساخت استادیوم بزرگ تهران به چینی‌ها» است.

مجیدرضا حریری، رئیس اتاق ایران و چین، درباره نظر کارشناسان مبنی بر اینکه توسعه فاز دوم فرودگاه امام و ساخت ورزشگاه جدید در تهران به وسیله چینی‌ها از محل تهاتر نفت چقدر در اولویت کشور بود، به تابناک گفت: نظر چینی‌ها برای انعقاد قرارداد در ساخت پروژه‌ها اهمیت دارد و صرفا خواسته ایران مدنظر نیست که چه پروژه‌هایی توسط چین ساخته شود. ضمن آنکه این اولین گام از قرارداد 25 ساله ایران و چین است و می‌توان چشم‌انداز روشنی برای آن متصور شد.

شهردار تهران به تازگی اعلام کرده حجم توافق‌ها و قراردادهای تهران و چین بین ۱۲ تا ۱۳ میلیارد یورو است. رقمی نزدیک به ۷۸۰ هزار میلیارد تومان، اما همه وعده‌های شهردار تهران مانند ساخت شهربازی، هتل 5 ستاره، احداث خطوط تازه متروی تهران و... هنوز تبدیل به قرار داد نشده است.

به گزارش [تجارت‌نیوز](#)، عبدال مطهر محمدخانی؛ سخنگوی شهردار تهران درخصوص این که کدام یک از تفاهمنامه‌های امضا شده با طرف چینی به جز قرار داد واگن‌های مترو تبدیل به قرار داد شده است؟ به اکوایران می‌گوید: در مراوداتمان با طرف چینی، تنها 791 واگن مترو تبدیل به قرار داد نشد بلکه در سفر دوم قرارداد قطعی خرید تعداد قابل توجهی از ماشین‌های حمل و نقل عمومی تهیه شد که به نظرم بزرگ‌ترین قرارداد تاریخ بلدییه است.

او ادامه می‌دهد: 2500 دستگاه اتوبوس برقی، 10000 ون برقی و 27500 تاکسی برقی قرارداد قطعی است و زمان پرداخت‌ها و زمان تحویل‌ها و حتی خسارت عدم تحویل یا تاخیر و تامین‌کننده و ضمانت‌کننده مالی در آن مشخص شده و برای هر دو طرف الزام آور است. مدل ماشین‌ها مشخص شده و میزان پیمایششان به لحاظ برقی و باتری مورد استفاده نیز مشخص است. (17)

روشن است که طرف ایرانی قرارداد عظیم 12 تا 13 میلیارد دلار در پروژه‌های ساخت مسکن و پروژه‌های دیگر تا شهر بازی و ... مترو بین ایران و چین، قدرت چانه زنی ضعیف تا حد صفر دارد. وقتی که یک طرف قرارداد ناگزیر است تا با شرکت‌هایی معینی معامله کند و امکان ورود شرکت‌های رقیب ملی و بین‌المللی و گذاشتن مناقصه برای ارائه پیشنهادات بهتر و مناسب‌تر وجود نداشته باشد، طبیعی است که شرکتی که تنها طرف معامله باشد، شرایط خود را دیکته می‌کند. و در چنین شرایطی مسئولان ایرانی طرف قرارداد هم می‌توانند با زد و بند و پر کردن جیب خود، به ضرر کشور قرارداد را با قیمت بالای جهانی و داخلی امضا نمایند.

2. 3. 4. قراردادهای نفتی با شرکت‌های داخلی

توانایی‌های ایران در زمینه کشف، استخراج و تولید نفت و گاز را نباید دست کم گرفت. "شرکت نفت ایران شرکت ملی نفت ایران در سال ۱۳۲۷ پس از [ملی‌شدن صنعت نفت ایران](#)، تأسیس و از سال ۱۳۳۰ به‌طور رسمی جایگزین [شرکت نفت ایران و انگلیس](#) شد. پس از [انقلاب ۱۳۵۷](#) و تشکیل [وزارت نفت](#)، بخش‌های پایین‌دستی شامل پالایش و پخش، توزیع گاز و صنایع پتروشیمی، از این شرکت منفک شدند و به‌عنوان شرکت‌های مستقل و زیرمجموعه وزارت نفت، به فعالیت خود ادامه دادند.

شرکت ملی گاز ایران، شرکت دولتی توزیع گاز ایرانی است، که در زمینه پالایش، انتقال و توزیع [گاز طبیعی](#) فعالیت می‌کند و یکی از ۶ شرکت زیرمجموعه [وزارت نفت](#) محسوب می‌شود. این شرکت در سال ۱۳۴۴ توسط [شرکت ملی نفت ایران](#) و با سرمایه اولیه ۲۵ میلیارد ریال تأسیس شد. "ویکیپدیا

شرکت ملی نفت و گاز ایران به ترتیب سابقه و تجربه ای 70 و 60 ساله را دارا هستند. طبیعی است که در این شرکت‌ها توان، تجربه و نیروی کار ماهر در این مدت انباشته شده باشد. دانشگاه‌های تخصصی نفت و مهندسی در فاصله چند دهه از تأسیس خود هزاران متخصص در سطوح مختلف تا دکترا، آموزش داده و وارد بازار کار کرده‌اند. علاوه بر آن در دیگر عرصه‌ها، کارگر، تکنیسین و ... دیگر نیروی کار ماهر تربیت شده‌اند. با توجه تحریم‌های طولانی مدت ایران، بخصوص بر صنعت نفت و گاز و خروج شرکت‌های بین‌المللی از این دو صنعت، ایران مجبور شده تا به امکانات داخلی خود متکی شده و در حد توان جای خالی نیروی خارجی را پر کنند. نیروی کار ماهر ایران توانست این خلع را تا حدی جبران نماید. تجربه و دانش معینی در شرکت‌های تخصصی تأسیس شده در این دو صنعت کلیدی ایران انباشته شده‌اند. نیروی کار ماهر و انباشت تجربه و تکنیک و تخصص در این شرکت‌ها، توانست تا حدی جای خالی شرکت‌های خارجی ای که از ایران بیرون رفته‌اند را پر کنند. روشن است که تحریم‌ها، که اساسا بدلیل سیاست‌های خارجی نادرست جمهوری اسلامی ایران، سیاستی ضد غربی و توسعه طلبانه با هدف تشکیل امپراطوری شیعه شکل گرفته است، زیان‌های جبران‌ناپذیر به کشورمان وارد کرده است. ولی سیر رویدادها نشان داده و می‌دهد که ایران از توانی، مهارت و دانش حداقلی ای برخوردار بوده تا دو صنعت کلیدی کشور را بدون شرکت‌های تخصصی خارجی، در حد حداقلی اداره کند. این ادعا را می‌توان با ارایه آمار و اطلاعات در این دو صنعت کلیدی مستدل کرد. در سال 2022 ایران با تولید روزانه 259,4 میلیون متر مکعب گاز بعد از آمریکا و روسیه با تولید 978,6 و 618,4 میلیارد متر مکعب، در رتبه سوم جهانی جای گرفته است. ایران این رتبه جهانی را همچنان حفظ کرده است. (18)

ایران با تولید 3,822 میلیون بشکه نفت در روز، در جایگاه هشتم جهانی بعد از آمریکا، عربستان سعودی، روسیه، کانادا، عراق و چین قرار دارد. (18). ایران همچنین روزانه 2,670 بشکه نفت پالایش می کند. (18)

این حجم از تولید نفت و بخصوص گاز و ظرفیت پالایش آنها خود نشان از وجود الف. نیروی کار ماهر و ب. نشان از وجود شرکت هایی که توان عملیاتی ای در این سطح را داشته باشد، دارد. تنها در طرح های عسلویه بیش از 48 هزار نفر مشغول به کار هستند. " دفتر امور منابع انسانی و مدیریت وزارت نفت اعلام کرد: تعداد نیروهای انسانی شاغل در طرح های پیمانکاری عسلویه در تیر ماه سال جاری، 48 هزار و 190 نفر بوده است. " مجموع نیروهای انسانی شاغل در طرح های پیمانکاری عسلویه در تیر ماه سال جاری، 48 هزار و 190 نفر بوده است که به تفکیک در شرکت ملی صنایع پتروشیمی 29 هزار و 573 نفر، در شرکت ملی نفت ایران 15 هزار و 174 نفر، در شرکت ملی گاز ایران 3 هزار و 433 نفر و در شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده های نفتی 10 نفر مشغول فعالیت بوده اند" (19)

تخمین زده می شود که حدود 205 هزار نفر در استخدام رسمی، قراردادی و پیمانکاری در وزارت نفت به کار مشغول هستند. (به نقل از آقای جواد اوجی وزیر نفت ایران در مهر 1400)

وجود دهها هزار مهندس و نیروی کار ماهر خود سرمایه بزرگی برای کشور خواهد بود. منوط به اینکه از این امکان به بهترین شکل استفاده شده و بشرطی که با مهاجرت این نیروی متخصص، بخصوص به کشورهای منطقه مانند قطر که حقوق و مزایای بیشتری به آنها پرداخت می کنند، کشور این سرمایه انسانی را از دست ندهد.

در هر 3 ضمیمه تفاهم نامه 25 ساله بین ایران و چین، روی نفت، گاز، انرژی، روی اقدامات اجرایی پروژه های بالادستی و پائین دستی ایران موکدا توافق صورت گرفته است. بر اساس اطلاعاتی که تاکنون به بیرون درز یافته است، قرار بود تا طرف چین تا 230 میلیارد دلار در بخش نفت، گاز و انرژی سرمایه گذاری نماید. اما همانگونه که گفته شد، با وجود تحریم ها طرف چینی علاقه ای به اجرایی شدن این توافق نداشته و ضمانتی هم برای به اجرا در آوردن آنها از سوی چین در توافق نامه پیش بینی نشده است. مادام که تحریم اقتصادی ایران، بخصوص روی دو بخش کلیدی نفت و گاز وجود داشته باشد و ایران تحت نظارت گروه اقدام مالی/FTAF باشد، طرف چینی از سرمایه گذاری خودداری خواهد کرد.

طرف ایرانی هم به همین نتیجه گیری رسیده که چین در شرایط کنونی از اجرایی شدن تمام و کمال تفاهم نامه و سرمایه گذاری در ایران خودداری خواهد کرد و به همین دلیل به نیروهای بالقوه داخل روی آورده و تلاش دارد تا از مکانات داخلی، نیروی کار ماهر و شرکت های متخصص ایرانی در زمینه استخراج نفت و گاز قرارداد ببندد.

"معاون توسعه و مهندسی شرکت ملی نفت ایران با تاکید بر اینکه حدود ۵۰ میلیارد دلار پروژه جاری برای افزایش تولید نفت و گاز در کشور در حال اجراست، گفت: ۳۳ میلیارد دلار پروژه نیز در آینده اجرا خواهد شد. به گزارش «شانا»، رضا دهقان با اشاره به اینکه تا سال ۱۴۰۸ ظرفیت تولید نفت از ۴ میلیون بشکه کنونی به ۵/۵ میلیون بشکه در روز می رسد، افزود: ظرفیت تولید گاز نیز از یک میلیون مترمکعب در روز با افزایشی ۵۰ درصدی به ۱/۵ میلیارد مترمکعب در روز خواهد رسید. وی ادامه داد: برای این منظور ۱۶۰ میلیارد دلار سرمایه گذاری نیاز است که دوسوم آن باید از منابع خارجی تامین شود. معاون توسعه و مهندسی شرکت ملی نفت ایران با اشاره به اینکه یکی از مهمترین طرح ها برای افزایش ظرفیت تولید گاز کشور، توسعه فاز ۱۱ پارس جنوبی است که ماه گذشته بعد از ۲۰ سال نخستین تولید را داشت، گفت: برای تکمیل توسعه فاز ۱۱ پارس جنوبی ۴/۲ میلیارد دلار سرمایه گذاری نیاز است."

"دهقان با بیان اینکه برای افزایش تولید نفت نیز حدود ۲۰ میلیارد دلار سرمایه گذاری در دست اجرا است، افزود: این طرح ها شامل توسعه میدان آزادگان جنوبی با سرمایه گذاری ۵/۱ میلیارد دلار، توسعه میدان های سپهر و جفیر با سرمایه گذاری حدود ۲ میلیارد دلار، تکمیل و نگهداشت و افزایش تولید نفت (۳۳ طرح) با سرمایه گذاری ۵/۸ میلیارد دلار، توسعه میدان یادآوران با سرمایه گذاری ۸/۳ میلیارد دلار و... است. وی ادامه داد: هفت طرح نفتی با سرمایه گذاری بیش از ۱۵ میلیارد دلار برای افزایش تولید از میدان های گازی در آینده اجرا خواهد شد. معاون توسعه و مهندسی شرکت ملی نفت ایران با اشاره به اجرای هفت طرح توسعه میدان های نفتی با سرمایه گذاری ۱۸ میلیارد دلار در سال های آینده گفت: توسعه یکپارچه میدان آزادگان، توسعه میدان اروند، دارخوین، منصوری، آب تیمور، دهلران و سوسنگرد شامل این طرح ها خواهد بود. دهقان با تاکید بر اینکه حدود ۵۰ میلیارد دلار پروژه جاری برای افزایش تولید نفت و گاز در کشور در حال اجراست، افزود: ۳۳ میلیارد دلار نیز پروژه در آینده اجرا خواهد شد.

"از مزایای این طرح توسعه و افزایش برداشت از میدان مشترک نفتی آذر (مشترک با کشور عراق)، جذب بیش از یک میلیارد دلار سرمایه از بخش غیردولتی، برآورد عواید ۷ میلیارد دلاری برای دولت با اجرای طرح و پس از کسر هزینه های نفتی و دستمزد پیمانکار، الزام پیمانکار در قرارداد به استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور بر اساس قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور است. همچنین در عملیات حفاری، اجرایی و احداث تاسیسات روزمینی، از تمام ظرفیت های تامین کنندگان دکل های حفاری، شرکت های ساخت و نصب (EPC)، سازندگان داخلی کالاها و تجهیزات، همچنین شرکت های فنآور و دانش بنیان ایرانی استفاده خواهد شد. میدان نفتی آذر در بلوک اکتشافی اناران در استان ایلام (جنوب غربی ایران) در فاصله ۲۰ کیلومتری شهر مهران، ۷۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر ایلام و در مجاورت مرز ایران با کشور عراق قرار دارد. میدان آذر شامل دو مخزن سروک بالا و پایین است که سنگینی نفت میدان آذر حدود ۳۰ درجه ای پی آی بوده و عقی لایه

سروک حدود ۴۵۰۰ متری از سطح زمین است. براساس آخرین مطالعات انجام شده، حجم درجای نفت میدان آذر حدود ۴۰۰ میلیارد بشکه تخمین زده شده است. (20)

امضای بزرگترین قرارداد نفتی [با شرکت های داخلی]. دنیای اقتصاد- هادی سلگی : قرارداد توسعه ۶ میدان نفتی کشور به ارزش بیش از ۱۳ میلیارد دلار با هدف افزایش تولید حدود ۴۰۰ هزار بشکه با تکیه بر توان داخلی با حضور معاون اول ریاست جمهوری، وزیر نفت و مدیرعامل شرکت ملی نفت ایران امضا شد. جواد اوجی در مراسم امضای این قراردادها اعلام کرد که توسعه این میادین در مجموع ۱۵ میلیارد دلار عایدی سالانه خواهد داشت.

"بزرگترین قرارداد توسعه ای صنعت نفت ایران با عنوان قرارداد توسعه یکپارچه میدان مشترک نفتی آزادگان و به ارزش ۱۱ میلیارد و ۵۰۰ میلیون دلار بین شرکت ملی نفت ایران و شرکت دشت آزادگان اروند امضا شد. بر اساس این قرارداد ۲۰ ساله برآورد می شود که تولید تجمعی نفت خام این میدان حدود ۸۵۵.۲ میلیون بشکه باشد. میدان نفتی آزادگان در منطقه دشت آبادان، حدود ۸۰ کیلومتری غرب و جنوب غرب اهواز و در امتداد مرز ایران و عراق در مساحتی حدود ۱۵۰۰ کیلومتر مربع قرار دارد. این میدان بزرگترین میدان نفتی مشترک ایران به شمار می رود. از طرفی این میدان را دهمین میدان بزرگ نفتی جهان برمی شمارند. این میدان مهمترین مخزن جوان (گرین فیلد) و کمتر توسعه یافته کشور است که ظرفیت بالایی برای افزایش تولید نفت کشور دارد. ایران و عراق به طور مشترک از این میدان بهره برداری می کنند. عراق این میدان را با نام مجنون می شناسد. آن طور که ارزیابی شرکت های مختلف نشان می دهد، این میدان حدود ۳۲ میلیارد بشکه نفت درجا دارد که در چهار مخزن سروک، کژدمی، گدوان و فلهیان جای گرفته است. پیش تر توسعه بخش ایران این میدان در قالب دو میدان مجزای آزادگان شمالی و جنوبی دنبال می شد"

"تفاهنامه اولیه مطالعه توسعه میدان میان شرکت ملی نفت ایران و مشارکت باتکها، صندوق توسعه ملی و شرکت های اکتشاف و تولید (E&P) در حضور رئیس جمهوری ۱۴ تیرماه سال ۱۴۰۱ امضا شد که طی آن پس از مطالعات و مذاکرات متعدد سرانجام با تشکیل شرکت توسعه نفت و گاز دشت آزادگان اروند متشکل از دو شرکت اکتشاف و تولید (E&P)، بانک های منتخب کشور و صندوق توسعه ملی با هدف توسعه یکپارچه میدان و افزایش تولید نفت خام از روزانه ۲۰۵ هزار بشکه به ۵۵۰ هزار در روز در قالب قراردادهای جدید بالادستی صنعت نفت" (IPC) اجرایی می شود. (21)

مدیرعامل شرکت ملی نفت ایران گفت: خوشبختانه شرکت آزادگان دشت اروند در منطقه آزاد اروند برای توسعه یکپارچه میدان آزادگان به ثبت رسیده است و با اخذ مجوزهای لازم عملیات توسعه این میدان بزرگ نفتی با شتاب بیشتری انجام خواهد شد. ضمیمه شماره (3)

و در همین رابطه "به گزارش انرژی پلاس، طرح توسعه میدان های نفتی سومار، سامان و دلاوران امروز (یکشنبه، ۲۷ اسفندماه) با حضور محمد مخبر، معاون اول رئیس جمهوری و جواد اوجی، وزیر نفت بین شرکت ملی نفت ایران و دو شرکت «ول سرویسز ایران» و «توسعه خدمات چاهی پترو ایرانیان اروند» امضا شد. "عملیات اجرایی این طرح با سرمایه گذاری مستقیم ۲۴۵.۱ میلیون دلار شامل حفاری ۱۰ حلقه چاه جدید شامل ۶ حلقه چاه تولیدی (دو حلقه چاه در سومار، سه حلقه چاه در سامان و یک حلقه چاه در دلاوران) و سه حلقه چاه توصیفی - تولیدی (هرکدام از میدان ها یک حلقه) و یک حلقه چاه توصیفی (در سومار)، تعمیر، تکمیل و تولیدی کردن دو چاه موجود در سامان و دلاوران، نصب سه پمپ درون چاهی در چاه های میدان دلاوران، مین روبی، احداث جاده و محل چاه، احداث تأسیسات روزمینی شامل تأسیسات سرچاهی و خطوط لوله جریانی و تفکیکگر و بهرورسانی مدل های شبیه سازی مخزنی است." (22)

نگاهی به سرنوشت میدان های گازی پارس جنوبی که در ابتدا قرارداد آن با شرکت نفت توتال فرانسه به سهمی برابر با 50:1 درصد و سی پی ان سی چین با سهم 19:9 و شرکت ملی نفت ایران با 19:9 در 3 ژوئیه 2017 بسته شده بود، متوجه می شویم که تحریم های ناشی از سیاست خارجی ضد آمریکایی جمهوری اسلامی چه زیان هایی را به اقتصاد کشور مان وارد آورده است.

"توتال و شرکت ملی نفت ایران قرارداد توسعه و تولید گاز از فاز ۱۱ پارس جنوبی، بزرگترین میدان گازی جهان، را امضا کردند. این پروژه ظرفیت تولید روزانه ۲ میلیارد فوت مکعب گاز [معادل 5663600 هزار متر مکعب] (معادل روزانه ۴۰۰ هزار بشکه نفت با معیانات) [و 80 هزار بشکه معیانات گازی] را خواهد داشت. گاز تولید شده از این فاز، از سال ۲۰۲۱ میلادی نیاز بازار داخلی ایران را تأمین خواهد کرد.

پس از تحریم های آمریکا، توتال ۵۰ درصد سهم خود را به سی ان پی سی واگذار کرد. شرکت سی ان پی سی نیز به دلیل فشارهای بین المللی، این پروژه را رها کرد. در سال ۲۰۲۰ میلادی، پتروپارس عملیات حفاری فاز ۱۱ را به تنهایی آغاز کرد. خروج توتال باعث تأخیر زیادی در توسعه کلی پروژه شد؛ اما بخش دریایی در سال ۲۰۲۱ میلادی افتتاح شد.

بیژن زنگنه، وزیر نفت ایران، در تاریخ ۱۵ مهرماه از خروج سی ان پی سی از قرارداد توسعه فاز ۱۱ خبر داد. به گزارش خبرگزاری شانا، وی در جمع خبرنگاران گفت: سرنوشت فاز ۱۱ پارس جنوبی مشخص شده است و پتروپارس به تنهایی به توسعه این پروژه ادامه خواهد داد.

و "سرانجام در ۳۱ مرداد ۱۴۰۲، وبگاه اوایل پرایس از اقدامی خبر داد که سایر کشورها سال ها برای انجام آن بدعهدی کرده بودند و در نهایت به دست متخصصان داخلی صورت پذیرفت." (23)

و در نهایت "به گزارش انرژی پرس، درحالی که برای تأمین گاز زمستان ۱۴۰۲، روی تولید گاز از فاز ۱۱ پارس جنوبی به میزان ۱۵ میلیون مترمکعب حساب شده بود و برنامه ریزی های مجموعه شرکت ملی نفت برای این فاز، رسیدن تولیدات به این

رقم تا پیش از آغاز زمستان بود، با رسیدن به روزهای پایانی زمستان ۱۴۰۲، هنوز میزان تولیدات فاز ۱۱ از ۱۱ میلیون مترمکعب در روز فراتر نرفته است.

پس از ۲۰ سال تأخیر در توسعه فاز ۱۱ پارس جنوبی، بامداد چهارشنبه هفتم تیرماه ۱۴۰۲، با قرارگیری سکوی تولیدی در محل B ۱۱، شمارش معکوس تحقق رویای بیست‌ساله صنعت نفت‌وگاز کشور برای تولیدی شدن فاز مرزی ۱۱ میدان مشترک پارس جنوبی آغاز شد و غروب جمعه بیستم مردادماه، اولین مقادیر تولید گاز از فاز ۱۱ پارس جنوبی از اعماق زمین برداشت شد.

فاز ۱۱ پارس جنوبی تنها فاز توسعه نیافته این میدان مشترک گازی است که با وجود مرزی بودن، توسعه آن در طی دو دهه گذشته، بارها توسط شرکت‌های ایرانی و خارجی با تعویق مواجه شده است.

از مردادماه ۱۴۰۲ تولید زود هنگام ۷.۵ میلیون مترمکعبی گاز از ۳ حلقه چاه فاز ۱۱ آغاز شد و درحالی که قرار بود طی روزهای بعدی این میزان تولید با اضافه شدن چاه چهارم به ۱۰ میلیون مترمکعب برسد، میزان تولید روی رقم ۷ تا ۷.۵ میلیون مترمکعب در روز باقی ماند، تا اینکه در هفته‌های اخیر این میزان تولید بالاخره به ۱۰ میلیون مترمکعب در روز رسید.

با گذشت بیش از ۶ ماه از تولیدی شدن فاز ۱۱ پارس جنوبی، تولید از این فاز مرزی، در محدوده ۱۱ میلیون مترمکعب در روز است و مشخص نیست که چاه‌های بعدی تولیدی این فاز چه زمانی به مدار بهره‌برداری وارد می‌شوند. (24)

در نتیجه بجای هدف تولیدی 5636000 متر مکعب، بر اساس قرارداد با توتال و سی پی ان سی چین در روز با چند سال تأخیر به 11 میلیون متر مکعب یعنی 20 درصد هدف اولیه رسید.

آینده نشان خواهد داد که این روی آوری به داخل و استفاده از نیروی کار ماهر و تخصص انباشته شده در شرکت‌ها کارایی لازم را داشته اند یا نه؟ و آیا جدا از تمام فشارهاییکه تحریم‌ها روی اقتصاد ایران می‌آورد، که مقصر اصلی وجود تحریم‌ها به دلیل سیاست‌های ضد غربی و بخصوص ضد آمریکایی خود رژیم می‌باشد، ایران از این تنگنایی که دچارش شده و ناچارا باید جای شرکت‌های با تجربه خارجی را پر نماید، روندی را آغاز می‌کند که پایش انباشت تجربه، تخصص بالا و سرمایه در شرکت‌های ایرانی باشد؟

نتیجه گیری

سیاست ضد غربی و سمت گیری به شرق جمهوری اسلامی، کشور مان ایران را در منزوی ترین شرایط تاریخ عصر جدید خود قرار داده است. اقتصاد ایران با تحریم‌های سنگین که به دلیل از برنامه هسته ای جمهوری اسلامی، مواجه شده و فرصت‌های تاریخی زیادی را از دست داده است. تفاهم نامه یا سند "برنامه 25 ساله همکاری‌های مشترک ایران و چین" نتیجه ناگذیر و ادامه سیاست خارجی جمهوری در ضدیت با آمریکا و اسرائیل، تلاش برای دستیابی به بمب هسته ای، تشکیل امپراطوری شیعه در منطقه، تنشج آفرینی بخصوص سیاست نابودی اسرائیل و حمایت از تروریسم بین المللی و ... می باشد، اقتصاد کشورمان ایران را در مسیری قرار داده که با گیر کردن در تله مرکب چینی، در ابعاد وسیع وابسته به چین شده است.

جامعه جهانی بخصوص کشورهای غربی برای مقابله با برنامه هسته ای جمهوری اسلامی برای دستیابی به بمب اتمی مجبور به تحریم ایران به ویژه دو صنعت کلیدی نفت و گاز، شده اند. امضای برجام و تغییر سیاست‌های کلان خارجی جمهوری اسلامی در می توانست به این تحریم‌ها پایان دهد. ولی جمهوری اسلامی نگاهی فرصت طلبانه برای خرید زمان به برجام داشته است. در نهایت با خروج آمریکا از برجام و تداوم نظارت FTAF روی نقل و انتقال پولی ایران، تحریم‌ها به اقتصاد ایران برگشت. با برگشت تحریم‌ها تمام شرکت‌های خارجی، حتی شرکت‌های چینی قرارداد‌های امضا شده و در دست اجرا را لغو کرده و از ایران خارج شده اند.

با امضای برجام علاوه بر آمادگی شرکت‌های غربی برای سرمایه گذاری در ایران، دولت چین و ایران سند "برنامه 25 ساله همکاری‌های مشترک ایران و چین" را امضا کردند. این تفاهم نامه و یا سند جامع در گیرنده همه عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی ممکن بوده و در نوع خود در جهان کنونی نمونه ای نادر است. در حالیکه چین بدون چنین سندی جامع ای با کشورهای همسایه ایران نظیر قطر قراردادهای اقتصادی دهها میلیاردی امضا کرده و حجم مبادلات خود را با کشورهای همسایه ایران تا سطح 400 میلیارد دلار در سال افزایش داده است، ضرورت چنین توافق همه جانبه و به نفع چین جای سوال داشته و دارد. آنهم سندی که ایران در آن متعهد به تامین نیازهای اقتصاد چین شده، از مهمترین مورد سیاست خارجی چین در رابطه با تایوان حمایت کرده و در مقابل چین هیچگونه تضمینی برای اجرایی شدن توافق نامه به ایران نداده است. دولت چین در هیچ بندی از سند متعهد و موظف به اجرای توافق نامه نشده و حتی از اجرای قراردادهای اقتصادی قبلی اش با ایران خوداری کرده، و یک طرفه از آنها خارج شده است.

بیشترین پول‌های بلوک شده ایران در بانک‌های چین محبوس و بلااستفاده می‌باشد. از آنجاییکه ایران به دلیل وجود تحریم‌ها مجبور به فروش نفت خود به چین آنهم با تخفیف‌های زیاد می‌باشد، بر حجم پول‌های بلوکه ایران در بانکهای چینی، با ارز یوان، سالانه میلیاردها دلار افزوده می‌شود. بیش از 50 درصد صادرات ایران به چین وارد می‌شود، پول‌های ایران در بانکهای چینی بلوکه/محبوس می‌شوند و روز به روز بر وابستگی ایران به چین افزوده و ایران مجبور به بستن قراردادها اقتصادی نابرابر با چین می‌شود. در چنین شرایطی چین می‌تواند ایران را مجبور به خرید اجناس چینی و بدون رقیب خود نموده و با پول ایران قراردادهای میلیاردی شبیه قرارداد ساخت و ساز ساختمانی، شهر سازی و ووو... نماید. جمهوری اسلامی در تله تار عنکوبتی اقتصادی چین گرفتار شده و دورنمایی برای خلاصی از آن به چشم نمی‌خورد. جمهوری اسلامی خبر سرمایه گذاری 400

[/https://ipmss.ir/reports/reports-reviews/rep-s-revs-strategic-reports/iran-china-25-year-contract](https://ipmss.ir/reports/reports-reviews/rep-s-revs-strategic-reports/iran-china-25-year-contract)

(5) . کشورهای جهان چند تریلیون دلار به چین بدهکار اند؟

<https://donya-e-eghtesad.com/%D8%A8%D8%AF%D8%B4-%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%88%D8%A7%D9%86-62/3743198-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AC%D9%87%D8%A7%D9%86-%DA%86%D9%86%D8%AF-%D8%AA%D8%B1%DB%8C%D9%84%DB%8C%D9%88%D9%86-%D8%AF%D9%84%D8%A7%D8%B1-%D8%A8%D9%87-%DA%86%DB%8C%D9%86-%D8%A8%D8%AF%D9%87%DA%A9%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%86%D8%AF>

(6) مشکل اقتصاد چین چیست؟ بلومبرگ پاسخ می‌دهد. اکوایران

<https://ecoiran.com/%D8%A8%D8%AF%D8%B4-%D8%A7%D8%AF%D8%A8%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF-%DA%A9%D9%84%D8%A7%D9%86-79/59449-%D9%85%D8%B4%DA%A9%D9%84-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF-%DA%86%D8%8C%D9%86-%DA%86%D8%8C%D8%B3%D8%AA-%D8%A8%D9%84%D9%88%D9%85%D8%A8%D8%B1%DA%A7%D9%BE%D8%A7%D8%B3%D8%AE-%D9%85%D8%8C-%D8%AF%D9%87%D8%AF>

(7). خبر گذاری جمهوری اسلامی 16 آبان ۱۴۰۲

صادرات فولاد ایران از مرز چهار میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار گذشت

<https://www.irna.ir/news/85282700/%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D9%88%D9%84%D8%A7%D8%AF-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D8%B2-%DA%86%D9%87%D8%A7%D8%B1-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D9%88-%DB%B2%DB%B0%DB%B0-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D9%88%D9%86-%D8%AF%D9%84%D8%A7%D8%B1-%DA%AF%D8%B0%D8%B4%D8%AA>

(8). دی ۱۴۰۲. تارنمای شبکه شرق

<https://www.sharghdaily.com/%D8%A8%D8%AF%D8%B4-%DB%8C%D8%A7%D8%AF%D8%AF%D8%A7%D8%B4%D8%AA-65/911968-%D8%B5%D9%86%D8%B9%D8%AA-%D9%BE%D8%AA%D8%B1%D9%88%D8%B4%DB%8C%D9%85%DB%8C-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%DA%86%D8%A7%D9%84%D8%B4-%D9%87%D8%A7-%D8%B8%D8%B1%D9%81%DB%8C%D8%AA-%D9%87%D8%A7>

(9)

<https://www.iranjib.ir/snownews/12868/%D8%B1%D8%AA%D8%A8%D9%87-%D8%B3%D9%88%D9%85%DB%8C-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D8%B2-%D9%86%D8%B8%D8%B1-%D8%AC%D9%85%D8%B9%DB%8C%D8%AA-%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%BA-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%AD%D8%B5%DB%8C%D9%84%D8%A7%D9%86-%D9%85%D9%87%D9%86%D8%AF%D8%B3%DB%8C>

(10). گزاره برگ در خصوص - برنامه همکاری جامع ایران و چین. تارنمای وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران.

(11). آقای مهدی پیرقلی - سردبیر پژوهش بین الملل - به نکته خوبی از منظر روابط بین المللی اشاره کرده است.

ایرادات حقوقی، سند 25 ساله ایران و چین از منظر حقوق بین الملل

<http://isijournal.ir/news/16>

(12). ۱۴ فروردین ۱۴۰۰. تارنمای ایسنا. منطق اقتصادی قرارداد ایران و چین

<https://www.isna.ir/news/1400011405423/%D9%85%D9%86%D8%B7%D9%82-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D8%B8C-%D9%82%D8%B1%D8%A7%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D8%A7DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88-%DA%86%D8%B8C%D9%86>

(13) تارنمای دنیای اقتصاد. ۱۴۰۱/۰۹/۱۶. برنامه جامع راهبردی منوط به لغو تحریم‌ها است. از توافق ۲۵ ساله چه خبر؟

<https://donya-e-eghtesad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%AE%D8%A8%D8%B1-64/3924093-%D8%A7%D8%B2-%D8%AA%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82-%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%87-%DA%86%D9%87-%D8%AE%D8%A8%D8%B1>

(14). سایت انرژی پارس عدم همکاری غول‌های نفتی، چین و روسیه با ایران به علت تحریم، 15 مرداد 1402

<https://energyexpress.ir/%D8%AF%D8%B1%D9%88%D8%AC-%DA%86%DB%8C%D9%86-%D8%A7%D8%B2-%D9%85%D8%B%8C%D8%AF%D8%A7%D9%86-%D9%86%D9%81%D8%AA%DB%8C-%DB%8C%D8%A7%D8%AF%D8%A2%D9%88%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%BE%DB%8C%D9%85%D8%A7%D9%86>

ضمائم مقاله

ضمیمه شماره 1.

<https://mfa.gov.ir/portal/newsview/632877/%DA%AF%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D9%87-%D8%A8%D8%B1%DA%AF-%D8%AF%D8%B1-%D8%AE%D8%B5%D9%88%D8%B5-%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D9%87%D9%85%DA%A9%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D8%AC%D8%A7%D9%85%D8%B9-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88-%DA%86%DB%8C%D9%86>

گزاره برگ در خصوص " برنامه همکاری جامع ایران و چین "

متن ویرایش نهایی برنامه همکاری های جامع ایران و چین(1)

متن تهیه شده توسط وزارت خارجه با عنوان «ویرایش نهایی / برنامه همکاری های جامع فیما بین جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران» که به دست انصاف نیوز رسیده است را در زیر می بینید. متن امضا شده تاکنون منتشر نشده است و در اختیار انصاف نیوز نیز نیست.

<https://ensafnews.com/242556/%D9%85%D8%AA%D9%86-%D9%88%DB%8C%D8%B1%D8%A7%DB%8C%D8%B4-%D9%86%D9%87%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D9%87%D9%85%DA%A9%D8%A7%D8%B1%DB%8C%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AC%D8%A7>

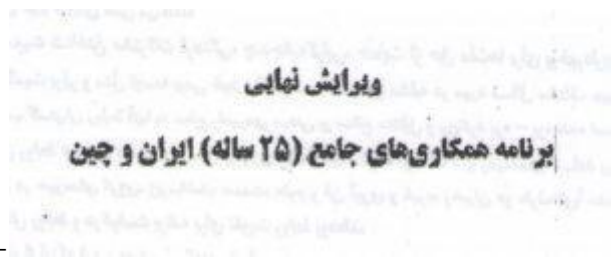
ضمیمه شماره (2)

متن ویرایش نهایی برنامه همکاری های جامع ایران و چین

متن تهیه شده توسط وزارت خارجه با عنوان «ویرایش نهایی / برنامه همکاری های جامع فیما بین جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران» که به دست انصاف نیوز رسیده است را در زیر می بینید. متن امضا شده تاکنون منتشر نشده است و در اختیار انصاف نیوز نیز نیست.

برنامه همکاری های جامع فیما بین جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران
مقدمه:

جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران که در این متن طرف ها نامیده می شود.

از سایت پایگاه خبری نفت و انرژی

*تاریخ انتشار یکشنبه ۸ فروردین ۱۴۰۰ - ۲۰:۳۳

<https://www.naftonline.ir/news/23410/%D9%81%D8%A7%DB%8C%D9%84-pdf-%D9%85%D8%AA%D9%86-%DA%A9%D8%A7%D9%85%D9%84-%D8%B3%D9%86%D8%AF-%D8%B1%D8%A7%D9%87%D8%A8%D8%B1%D8%AF%DB%8C-%D9%87%D9%85%DA%A9%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%DB%B2%DB%B5-%D8%B3%D8%A7%D9%84%D9%87-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%DA%86%DB%8C%D9%86-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%84%D9%88%D8%AF>

ضمیمه شماره ۳) بررسی جامع قرارداد ۲۵ ساله ایران-چین. دفتر مطالعات راهبردی رونق تولید، نهادی پژوهشی-اجرایی دانشگاه امام صادق(علیه السلام)

<https://ipmss.ir/reports/reports-reviews/rep-s-revs-strategic-reports/iran-china-25-year-contract>

ضمیمه شماره ۴ جدول مقایسه ای پاره ای از بندهای سند مورد استفاده دانشگاه امام صادق با سند کامل منتشره در تارنماها شماره های ۱ از متن سند منتشره و ۲ از متن بررسی دانشگاه امام صادق می باشد.

1	- انعقاد قرارداد همکاری در پروژه‌های بالادستی و پایین دستی در صنعت نفت ایران با شرکت‌های توانمند چینی
2	• انعقاد قرارداد همکاری در پروژه‌های بالادستی و پایین دستی صنعت نفت ایران با شرکت‌های توانمند چین
1	- مشارکت در احداث، توسعه ظرفیت خطوط انتقال انرژی ایران از جمله خطوط لوله نفت، گاز، فراورده‌های نفتی و شبکه برق
2	- مشارکت در ساخت و تجهیز مخازن ذخیره‌سازی نفت و فراورده‌های نفتی در ایران، چین و یا سایر نقاط جهان
1	• مشارکت در ساخت و تجهیز مخازن ذخیره‌سازی نفت و فراورده‌های نفتی در ایران، چین و یا سایر کشورها
2	- افزایش صادرات محصولات پتروشیمی ایران به چین

1	افزایش صادرات محصولات پتروشیمی ایران به چین
2	- همکاری بین شرکت‌های خودروساز دو کشور به منظور انتقال فناوری و تولید مشترک جهت عرضه در بازار دو کشور و کشورهای ثالث از طریق ایجاد چرخه‌های تولید؛
1	• همکاری بین شرکت‌های خودروساز دو کشور به منظور انتقال فناوری و تولید مشترک جهت عرضه در بازار دو کشور و کشورهای ثالث از طریق ایجاد چرخه‌های تولید
2	- طراحی شهرک صنعتی تولید خودرو و صنایع مرتبط با آن با تمرکز بر استفاده از فناوری انرژی تجدیدپذیر؛
1	• طراحی شهرک صنعتی تولید خودرو و صنایع مرتبط با تمرکز بر استفاده از فناوری انرژی تجدیدپذیر
2	- برقراری مشوق‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری و مشارکت طرف چینی در پروژه‌های مربوط به مناطق نفت و گاز ایران در چارچوب قوانین ایران.
1	• برقراری مشوق‌های مناسب برای سرمایه‌گذاری و مشارکت طرف چینی در پروژه‌های مربوط به مناطق نفت و گاز ایران در چارچوب قوانین ایران
1	- جذب سرمایه‌گذاران چینی برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های شهرک پتروشیمی چابهار با برقراری تسهیلات و سیاست‌های ترجیحی؛
2	• جذب سرمایه‌گذاران چینی برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های شهرک پتروشیمی چابهار با برقراری تسهیلات و سیاست‌های ترجیحی
1	- سرمایه‌گذاری در زمینه پالایشگاه‌های کوچک و متوسط در شرق، غرب و جنوب ایران برای صادرات فراورده‌های آن به کشورهای همسایه؛
2	• سرمایه‌گذاری در زمینه پالایشگاه‌های کوچک و متوسط در شرق، غرب و جنوب ایران برای صادرات فراورده‌های آن به کشورهای همسایه

ضمیمه شماره (3) آهن - فولاد صنعتی انرژی بر است.

" به گزارش خبرگزاری فارس، بر اساس اطلاعات به دست آمده از یک مقاله دانشگاهی ذوب و تولید هر تن فولاد خام تا پیش از مرحله فرآوری در ایران به ۸۰۰ کیلووات ساعت انرژی معادل انرژی برق نیاز دارد. این آمار در حالی انتشار یافته که تولید فولاد در کشورهای پیشرو این صنعت بر اساس منابع خارجی با احتساب فرآیند ذوب همراه با مواد دیگر معادل ۴۹۴ کیلووات ساعت برآورد می‌شود. بر این اساس میزان مصرف برق کارخانه فولاد در کشور به طور میانگین برای تولید یک تن فولاد ۶۲ درصد بیشتر از میزان انرژی است که به منظور تولید همین میزان فولاد در سایر کشورهای جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد. معنای دیگر این گزاره آن است که تولید هر تن فولاد در کشور ما به دلیل رعایت نکردن سیاست‌های بهینه‌سازی مصرف انرژی ۳۰۶ کیلووات ساعت انرژی برق بیشتری مصرف می‌کند

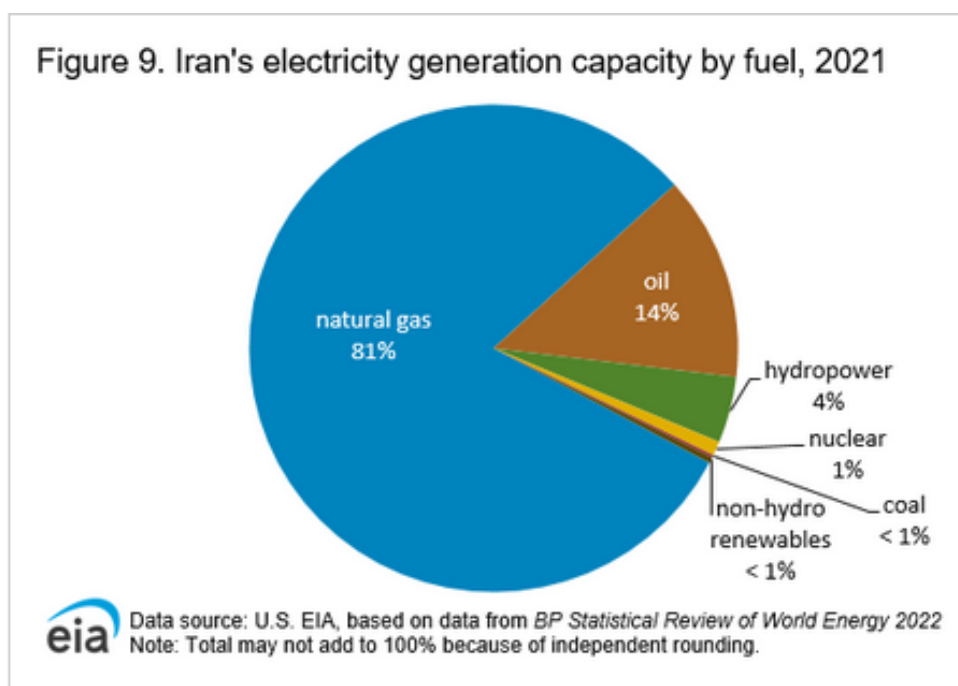
با آگاهی از میزان هدر رفت نجومی انرژی در بخش صنایع فولادی در می‌یابیم که این بخش از صنعت کشور به واسطه بی‌توجهی به سیاست‌های اصلاح الگوی مصرف به یک عامل اصلی ناترازی تولید و مصرف صنعت برق تبدیل شده است. "تنها در یک سال ۱۴۰۰، معادل ۲۳ میلیارد و ۸۲۶ میلیون و ۳۸۴ هزار کیلووات ساعت انرژی برق در صنایع فولاد زیاده‌تر از معمول جهان مصرف شده است".
۱۴۰۱/۰۳/۹ تارنمای دنیای اقتصاد. مصرف بی‌رویه برق در صنعت فولاد

<https://donya-e-egtesad.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88-88/3869575-%D9%85%D8%B5%D8%B1%D9%81-%D8%A8%DB%8C-%D8%B1%D9%88%DB%8C%D9%87-%D8%A8%D8%B1%D9%82-%D8%AF%D8%B1-%D8%B5%D9%86%D8%B9%D8%AA-%D9%81%D9%88%D9%84%D8%A7%D8%AF>

توجه کنیم که سوخت اصلی تولید برق در کشور مان از گاز است. ۸۱ درصد برق در ایران با سوخت گاز تامین می‌شود (نمودار شماره ۵). سالانه ۱۰۱ میلیون متر مکعب گاز برای تولید برق مصرف می‌شود. در مجموع "ایران دومین دارنده ذخائر گاز جهان، سومین تولید کننده گاز طبیعی و چهارمین مصرف کننده این حامل انرژی است. مصرف گاز ایران با چین برابر و مصرف گاز خانگی ایران برابر با مجموع مصارف سه کشور اتحادیه اروپا است.

نمودار شماره ۵

سهم گاز و دیگر انرژی‌ها در تولید برق ایران

از سوی دیگر، ایران رتبه نخست در پرداخت یارانه گاز در جهان را به خود اختصاص داده است. با فرض تولید ۸۴۰ میلیون مترمکعب گاز سبک و شیرین، اگر همه گاز تولیدی به جای مصرف داخلی با قیمت‌های فعلی به بازارهای منطقه صادر می‌شد، ارزش بالاتر از ۱۲۰ میلیارد دلار برای کشور سالانه ثبت می‌شود."

۱۰ اسفند ۱۴۰۱ تارنمای نفت ما. مصرف گاز در ایران برابر با چین است!

<https://www.naftema.com/report/153305/%D9%85%D8%B5%D8%B1%D9%81-%DA%AF%D8%A7%D8%B2-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%D8%A8%D8%B1-%DA%86%DB%8C%D9%86>

روشن است که تنها با قیمت پائین/رانتی برق است که تولید آهن و فولاد در ایران قدرت رقابت در جهان و امکان صدور دارد. بدون انرژی ارزان برق و دیگر رانت‌های پیدای و ناپیدا، صنعت تولید آهن و فولاد با مشکلات زیادی مواجه شده و خواهد شد. به زیان‌های ناشی از این صنعت در ایران، مانند مصرف زیاد آب و تأسیس کارخانه‌های تولیدی در مناطق مرکزی کشور که یکی از دلایل اصلی مشکل آبی کشور شده است، باید در جای دیگری پرداخته شود.

ضمیمه شماره 4. نگاهی مختصر به شرکت های تخصصی ایرانی در صنعت نفت و گاز

ایران از اولین کشورهای بود که صنعت نفت در آن آغاز شده است. از سال 1908 استخراج صنعتی نفت در ایران شروع شد. در رتبه بندی ذخایر نفت و گاز ایران چهارمین ذخایر نفتی دنیا و دومین ذخایر شناخته شده گاز در جهان را دارا است. ایران در مجموع از منظر ذخایر نفت و گاز در رتبه اول جهان ایستاده است. شرکت نفت ایران در سال 1951 تاسیس شده است. چندین دهه پالایشگاه نفت آبادان بزرگترین پالایشگاه دنیا بود. طی این چند دهه در صنعت نفت و گاز ایران، هزاران نیروی کار ماهر و متخصص تربیت شده و با انباشت دانش و تکنیک در شرکت های دولتی و خصوصی، به سرمایه بزرگ و ملی برای کشورمان تبدیل شده اند.

نگاهی کوتاه و مختصر به شرکت های تخصصی در دو صنعت کلیدی نفت و گاز را در زیر مشاهده می کنید. البته جا دارد تا بررسی کامل تری در این مورد انجام گیرد.

شرکت ملی نفت ایران، بزرگترین شرکت نفتی ایران، شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده های نفتی ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی که هر یک خود چندین شرکت زیر خود را مالک می باشند. شرکت های تابع وزارت نفت می باشند. این شرکت ها تابع و در مالکیت وزارت نفت ایران قرار دارند. بر اساس برآورده های آماری بیش از 200 هزار نفر در وزارت نفت ایران، بصورت رسمی و یا قراردادی و پیمانکاری مشغول بکار می باشند. امار دقیقی در این زمینه وجود ندارد.

علاوه بر شرکت های تابع وزارت نفت، شرکت های خصوصی بزرگی به فعالیت مشغول می باشند. این شرکت ها در صنایع بالا و پائین دستی صنعت نفت و گاز ایران فعال بوده و بیشترشان با شروع واگذاری شرکت های دولتی به بخش خصوصی و با وضع تحریم نفتی ایران شروع بکار کرده اند. بخصوص به خاطر وجود تحریم های بر دو صنعت نفت و گاز و خروج تقریباً تمامی شرکت های خارجی از این دو صنعت کلیدی، شرکت های بزرگ و متوسط زیادی تاسیس شده اند. هولدینگ های بزرگ خصوصی و یا در مالکیت بنیاد های بزرگ اقتصادی در کنار حاکمیت، در ابعاد وسیعی در این بخش سرمایه گذاری کرده اند. این شرکت ها در همه عرصه های مربوطه، از اکتشاف تا استخراج و پالایش و فروش تا خدمات نرم افزاری فعال می باشند.

جا دارد تا روند شکل گیری، توانایی های فنی و مهارتی، حجم سرمایه، تعداد کارکنان و سود شان جداگانه مورد تحقیق قرار گیرد. در هر صورت این شرکت ها نشان داده اند که توان و مهارت لازم را برای تولید روزانه 3 میلیون و سیصد هزار بشکه نفت و سومین تولید گاز در جهان را دارا می باشند. برای آشنایی بیشتر از این شرکت ها، لینک های پائین می تواند کمک کننده باشد.

<https://oilepf.com/Members>

اعضای انجمن شرکت های اکتشاف و تولید

اعضای فعلی انجمن متشکل از شرکت های مهندسی و ساختمان صنایع نفت، پتروپارس لیمیتد، گسترش انرژی پاسارگاد، نفت و گاز دانا، توسعه صنعت نفت و گاز پرشیا، توسعه نفت و گاز مینا، مهندسی و ساخت تاسیسات دریایی ایران، توسعه پتروایران، نفت، گاز و انرژی کیسون، سروک آذر، اکتشاف و تولید انرژی افق، پتروگوهر فراساحل کیش، توسعه صنایع نفت و گاز گسترش ایرانیان، مشارکت مارون کاران و سیلند، پارس کیهان، انرژی گستر سینا، پیمانکاری بین المللی ایران و مشارکت ولسرویسز ایران و توسعه خدمات چاهی پترو ایرانیان ارونند می باشند.

[همچنین شرکت های توسعه انرژی و نفت نگین آفاق کیش نیز در مرحله تکمیل مدارک و عضویت می باشند. #](#)

پروژه های شرکت های عضو انجمن

<https://oilepf.com/Projects-of-member-companies>

همچنانکه در تارنمای انجمن شرکت های اکتشاف و تولید مشاهده می شود، اعضای این انجمن در اکثر پروژه های نفت و گاز در ایران مشارکت دارند.

تاسیس شرکت نفت و گاز دشت آزادگان ارونند (سهامی خاص)

خجسته مهر تأمین مالی طرح ها با مشارکت بانک های کشور در توسعه میدان ها را ابتکاری از سوی دولت سیزدهم خواند و گفت: پیش از این بانک ها تنها تسهیلات برای توسعه میدان ها می پرداختند و مشکلات بسیاری برای پذیرش ریسک و وثیقه از سوی بانک داشتیم، بر همین اساس تصمیم گرفتیم ریسک طرح ها را پایین بیاوریم تا جذابیت آنها بالا برود و این گونه خود بانک ها را در توسعه مشارکت دهیم.

وی مشارکت بانک ها در توسعه میدان آزادگان را اقدامی بزرگ دانست و گفت: در نتیجه ابتکار عمل در شرکت ملی نفت ایران ۶ بانک مهم کشور در کنار ۶ شرکت اکتشاف و تولید (E&P) با سرمایه گذاری ۸۰ درصدی از سوی بانک و ۲۰ درصدی از سوی شرکت ها قرار است کار توسعه میدان آزادگان را به عهده گیرند

1 آبان ۱۴۰۱ تاریخ انتشار

<https://lavansez.ir/2022/10/23/%d9%85%d8%af%db%8c%d8%b1%d8%b9%d8%a7%d9%85%d9%84-%d8%b4%d8%b1%da%a9%d8%aa-%d9%85%d9%84%db%8c-%d9%86%d9%81%d8%aa-%d8%a7%db%8c%d8%b1%d8%a7%d9%86-%d8%ae%d8%a8%d8%b1-%d8%af%d8%a7%d8%af-%d9%81%d8%b1>

تشکیل شرکت توسعه نفت و گاز دشت آزادگان اروند (سهامی خاص) به گزارش پایگاه خبری [بورس پرس](#)، بانک ملت با سرمایه 35.3 هزار میلیارد تومانی به عنوان بزرگترین بانک بورسی درخصوص میزان سرمایه گذاری و مالکیت سهام در پروژه توسعه نفت و گاز دشت آزادگان اروند توضیح داد. بر اساس این گزارش، "ویملت" اعلام کرد: به دنبال تصمیم دولت مبنی بر فعال سازی پروژه های مهم و جهت دهی نقدینگی به سمت طرح های اولویت دار اقتصادی، جلسات متعددی توسط اعضای هیات موسس پس از انعقاد تفاهم نامه های وزارت نفت با مشارکت تعدادی از بانک ها از جمله بانک ملت، شرکت های اکتشاف و تولید و صندوق توسعه ملی در حضور رئیس جمهور و معاون اول با هدف توسعه میدانی نفت و گاز و با اولویت میدان نفتی مشترک آزادگان برگزار شد و حسب پیگیری های مستمر، شرکت توسعه نفت و گاز دشت آزادگان اروند (سهامی خاص)، ۱۶ فروردین در اداره ثبت شرکت های منطقه آزاد اروند به ثبت رسید. لذا سهم الشرکه بانک ملت در این پروژه مهم اقتصادی و به موجب پانزدهمین جلسه هیات موسس شرکت توسعه نفت و گاز دشت آزادگان اروند در ۲۷ دی سال ۱۴۰۱ به میزان ۱۸.۱۰ درصد و به مبلغ ۳.۱ هزار میلیارد تومان تعیین شده که تمام از طرفین بانک پرداخت شده است. بر این مبنا کل سرمایه این شرکت به مبلغ 1662 میلیارد تومان خواهد بود. و به قیمت روز دلار تقریباً 40660000 میلیون دلار سرمایه اولیه شرکت می باشد.

توضیح بانک ملت درباره میزان سرمایه گذاری و مالکیت در پروژه نفت و گاز

<https://boursepress.ir/m.aspx?newsid=209861>

سومین سکوی گازی فازهای ۲۲ تا ۲۴ پارس جنوبی بارگیری شد

سایت پایتخت انرژی ایران

<https://www.pseerz.ir/fa/newsagency/9964/%D8%B3%D9%88%D9%85%DB%8C%D9%86-%D8%B3%DA%A9%D9%88%DB%8C-%DA%AF%D8%A7%D8%B2%DB%8C-%D9%81%D8%A7%D8%B2%D9%87%D8%A7%DB%8C-%DB%B2%DB%B2-%D8%AA%D8%A7-%DB%B2%DB%B4-%D9%BE%D8%A7%D8%B1%D8%B3-%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%A8%DB%8C-%D8%A8%D8%A7%D8%B1%DA%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C-%D8%B4%D8%AF>

معرفی شرکت های دکل دار در ایران

جمع بندی

در این مقاله به معرفی شرکت های دکل دار در ایران پرداختیم. شرکت هایی نظیر شرکت ملی حفاری ایران، شرکت حفاری شمال، شرکت عملیات اکتشاف نفت، شرکت گلوبال پترو تک کیش، شرکت حفاری و اکتشاف انرژی گستر پارس، شرکت پتروگوهر فراساحل کیش، شرکت حفاری مینا نور کیش، شرکت حفاری دانا، شرکت توسعه حفاری تدبیر، شرکت حفاری استوان کیش، شرکت بین المللی حفاری، شرکت I-Ships (پترو اوریم کیش) و شرکت نفتکاو فعال در حوزه حفاری و دارای دکل هستند.

<https://iranoiljob.com/blog/5303/%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%81%DB%8C-%D8%B4%D8%B1%DA%A9%D8%AA-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AF%DA%A9%D9%84-%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D8%AF%D8%B1-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86>

جداول و نمودارهای پیوست

جدول شماره 1. رتبه بندی شاخص های جهانی چین
منابع. سازمان تجارت جهانی. بانک جهانی. صندوق بین المللی پول

مازاد تجارت خارجی میلیارد دلار آمریکا 2022	ذخایر طبیعی به تریلیون دلار	ذخایر ارزی میلیارد دلار آمریکا	تولید ناخالص داخلی. میلیارد دلار. 2024	صادرات مواد خام. میلیارد دلار. 2022	واردات مواد خام. میلیارد دلار 2022.	واردات. میلیارد دلار آمریکا. 2022	صادرات میلیارد دلار آمریکا. 2022	جمعیت به میلیون	
(1)877.6	(53)23	(1)3450	(2)1856	(10)119	(1)886	(2)2700	(1)3600	(2)1425	چین
	(2)45	(4)777.6	(1)2797	(1)441	(2)411	(1)3400	(1)2100	(3)339.9	آمریکا
			(3)470		*	(3)1600	(3)1700		آلمان
			(5)411		(4)308			(1)1428	هند
						(4)898.3	(4)966		هلند
		(2)1281	(4)429		(3)323	(5)897.2	(5)746		ژاپن
	(4)33.2								کانادا
	(5)27.3								ایران
					(5)270				کره جنوبی
(2)291.5	(1)75	(5)581.1	(3)350						روسیه
(4)173.98				(2)385					امارات متحده عربی
(3)222.06	(3)34.4			(4)334					عربستان
		(3)818.4							سوئیس

*در سال 2022 برای واردات مواد آلمان اطلاعی در دسترس نبود.

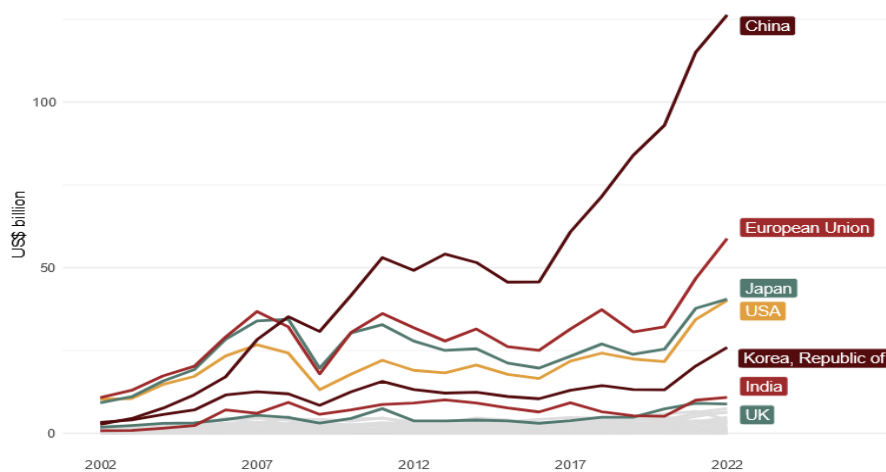
جدول شماره 2. 7 کشور اول وارد کننده سوخت و مواد کانی دنیا
به میلیون دلار. سال 2022
منبع سازمان تجارت جهانی

جهان	5366296	سهم جهانی
چین	885910	0,165
آمریکا	411282	0,077
آلمان	283535	0,053
هند	321031	0,060
ژاپن	323089	0,060
کره جنوبی	269600	0,050
هلند	235201	0,044

<https://stats.wto.org/?idSavedQuery=9b1a4925-e14d-49b7-8ce2-3667258968f4>

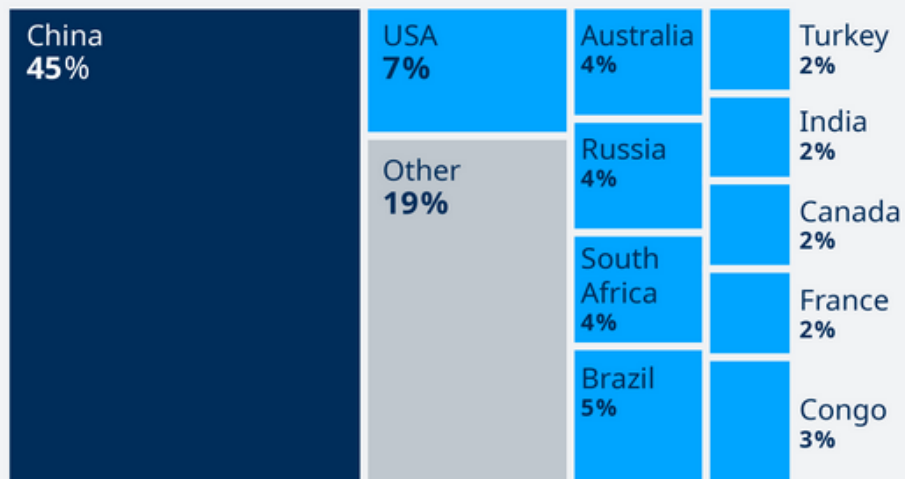
نمودار شماره 1. هفت کشور اول وارت کننده فلزات / خاک های گران قیمت. 2002 تا 2022

Figure 2: Top 7 importers of critical minerals, 2002-22
(US\$ billions)

نمودار شماره 2. سهم چین در مبادلات جهانی فلزات / خاک کمیاب

China dominates the critical raw materials market

Suppliers' market share of critical raw materials

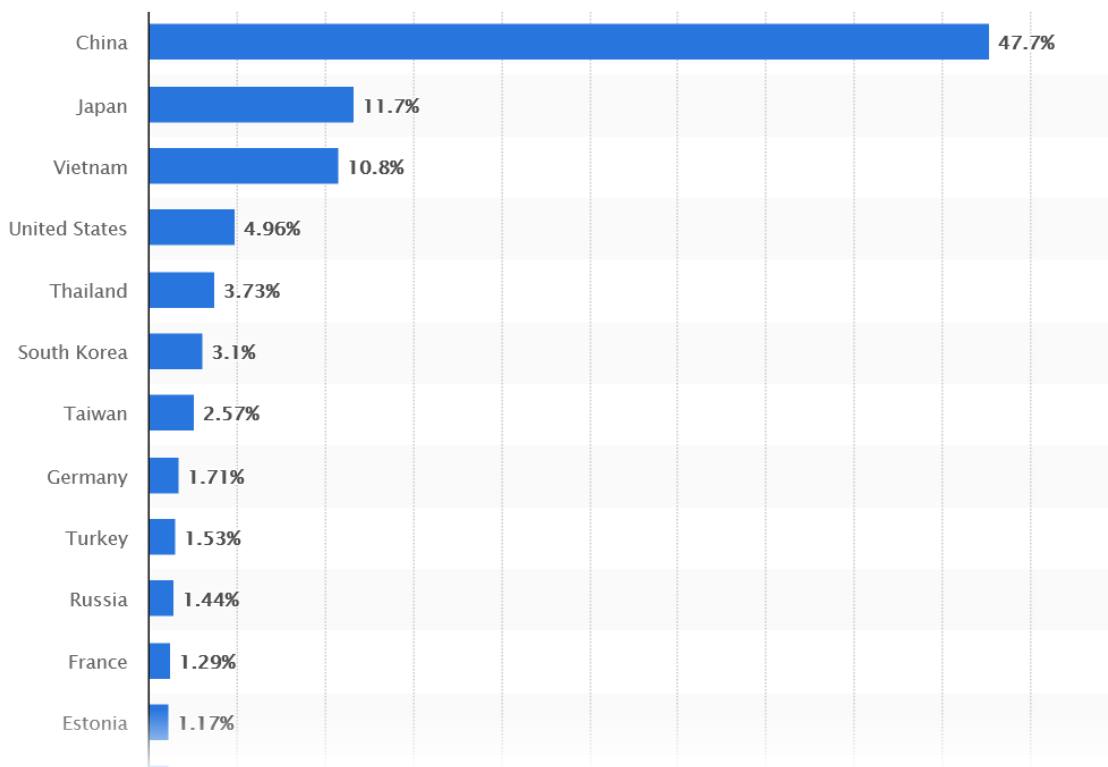

Source: EU Commission | Methodology: github.com/dw-data/crm

<https://www.dw.com/en/how-chinas-mines-rule-the-market-of-critical-raw-materials/a-57148375>

نمودار شماره 3. سهم چین در واردات جهانی فلزات/خاک های کمیاب جهانی

Distribution of rare earth metal imports worldwide in 2021, by country

<https://www.statista.com/statistics/1229934/rare-earth-metal-imports-share/-globally-by-country>

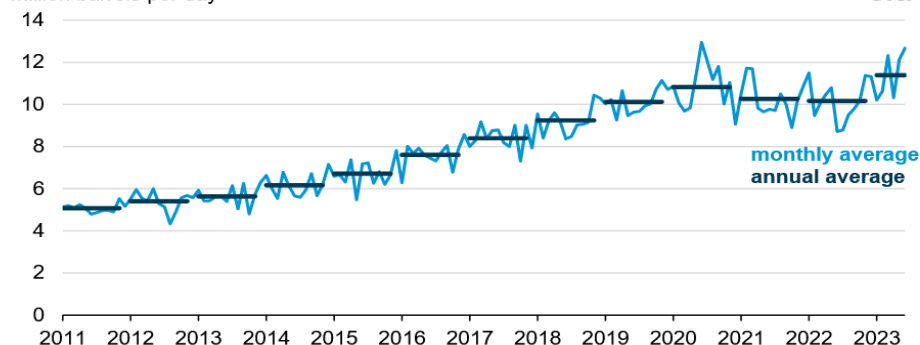
نمودار شماره 4. واردات نفت خام چین از سال 2011 تا نیمه اول سال 2023

به میلیون بشکه در روز

SEPTEMBER 18, 2023

China imported record volumes of crude oil in the first half of 2023

Crude oil imports into China (Jan 2011–Jun 2023)
million barrels per day

Data source: China General Administration of Customs, as compiled by Bloomberg, L.P.

جدول شماره (3)

سبد صادرات ایران. 1980 تا 2022 (دوره های ده ساله)

میلیارد دلار آمریکا. منبع سازمان تجارت جهانی

	1980	1990	2000	2010	2020	2021	2022
کل صادرات	12338	19305	28739	101316	46916	71646	77200
صادرات کشاورزی	200	601	932	4992	6282	5726	5048
صادرات سوختی و مواد کانی	11693	16831	25829	75418	9534	28974	44335
صادرات صنعتی/ تولیدات صنعتی	400	685	1977	12702	15007	23564	25337
درصد صادرات صنعتی نسبت به کل صادرات	0,032	0,035	0,069	0,125	0,320	0,329	0,328
صادرات آهن — فولاد			248	699	3717	7124	6751
درصد صادرات آهن و فولاد نسبت به کل صادرات	0,000	0,000	0,009	0,007	0,079	0,099	0,087
درصد صادرات آهن و فولاد به کل صادرات صنعتی	0,000	0,000	0,125	0,055	0,248	0,302	0,266
صادرات مواد شیمیایی			343	7206	7653	12217	13803
درصد صادرات مواد شیمیایی نسبت به کل صادرات	0,000	0,000	0,012	0,071	0,163	0,171	0,179
درصد صادرات شیمیایی به صادرات صنعتی	0,000	0,000	0,173	0,567	0,510	0,518	0,545
ماشین آلات و تجهیزات حمل و نقل			129	1471	745	1064	1184
درصد صادرات ماشین آلات نسبت به کل صادرات	0,000	0,000	0,004	0,015	0,016	0,015	0,015
درصد صادرات ماشین آلات به صادرات صنعتی	0,000	0,000	0,065	0,116	0,050	0,045	0,047

جدول شماره 4

مقایسه سبد صادراتی ایران با کره جنوبی. 1980 تا 2022

به میلیون دلار ایالات متحده آمریکا. منبع سازمان تجارت جهانی

گزارش اقتصادی	سبد صادراتی	1981	1991	2001	2011	2021	2022
ایران	کل صادرات	11831	18661	25689	132000	71646	77200
ایران	کل صادرات کشاورزی	242	795	1034	4574	5726	5048
	سهم صادرات کشاورزی به کل	0,020	0,043	0,040	0,035	0,080	0,065
ایران	کل صادرات سوخت و مواد معدنی	10047	15276	22400	94904	28974	44335
	سهم صادرات سوخت و مواد معدنی به کل	0,849	0,819	0,872	0,719	0,404	0,574
ایران	کل صادرات صنعتی	488	856	2255	15188	23564	25337
	سهم صادرات صنعتی به کل	0,041	0,046	0,088	0,115	0,329	0,328
کره جنوبی	کل صادرات	21268	71870	150439	555214	644400	683585
کره جنوبی	کل صادرات کشاورزی	1665	3115	3948	12705	15901	15363
	سهم صادرات کشاورزی به کل	0,078	0,043	0,026	0,023	0,025	0,022
کره جنوبی	کل صادرات سوخت و مواد معدنی	368	2017	9899	65701	60325	85059
	سهم صادرات سوخت و مواد معدنی به کل	0,017	0,028	0,066	0,118	0,094	0,124
کره جنوبی	کل صادرات صنعتی	19121	66494	135459	473331	566297	580213
	سهم صادرات صنعتی به کل	0,899	0,925	0,900	0,853	0,879	0,849

<https://stats.wto.org/?idSavedQuery=37b45e1d-40a6-4c5b-bc16-26953a0c0065>

جدول شماره 5

مقایسه صادرات جهانی ایران با کره جنوبی، ترکیه و امارات متحده عربی. 1980 تا 2022
به میلیون دلار ایالات متحده آمریکا. منبع سازمان تجارت جهانی

مقایسه با سال 1980	2022	2021	2011	2001	1991	1981	گزارش اقتصادی
12,37	2492576 6	2236576 6	1833760 3	619643 5	351135 9	201438 7	جهان
6,53	77200	71646	132000	25689	18661	11831	ایران
0,53	0,0031	0,0032	0,0072	0,0041	0,0053	0,0059	سهم جهانی
32,14	683585	644400	555214	150439	71870	21268	کره جنوبی
2,60	0,0274	0,0288	0,0303	0,0243	0,0205	0,0106	سهم جهانی
54,05	254192	225214	134907	31334	13595	4703	ترکیه
4,37	0,0102	0,0101	0,0074	0,0051	0,0039	0,0023	سهم جهانی
23,81	532797	425160	302037	48414	24436	22380	امارات متحده عربی
1,92	0,0214	0,0190	0,0165	0,0078	0,0070	0,0111	سهم جهانی

<https://stats.wto.org/?idSavedQuery=37b45e1d-40a6-4c5b-bc16-26953a0c0065>

جدول شماره 6

واردات چین از ایران
به میلیون دلار آمریکا. منبع سازمان تجارت جهانی

2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	
	2173	1595	2603	2290	2730	2000	1548	2539	3247	مواد کانی و فلزات
	148	1361	7862	15023	12190	9539	11006	21115	17906	نفت
	3696	3376	3953	3715	3579	3240	3447	3806	4186	مواد شیمیایی
	6017	6332	14418	21028	18499	14778	16001	27461	25338	جمع 3 کالای بالا
	6501,51	6966,41	14808,8	21101,8	18553	14827	16057,4	27506,6	25389,9	کل واردات

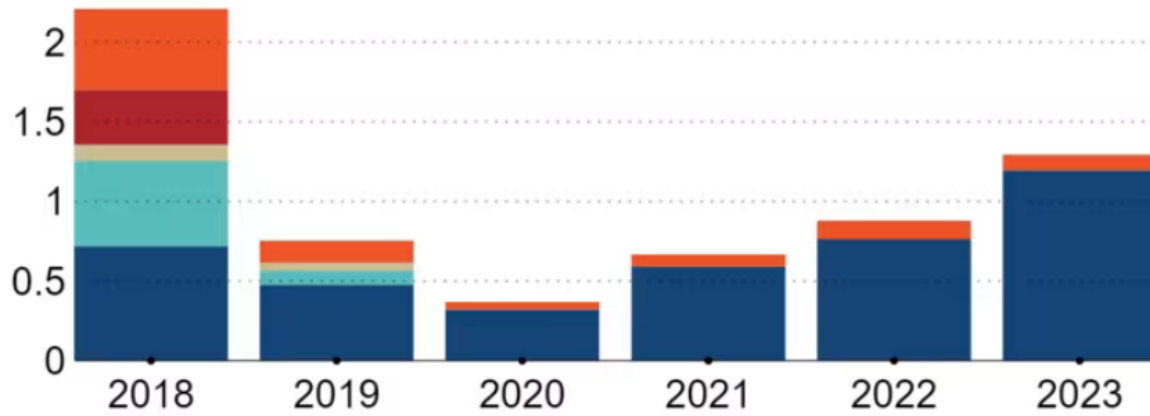
نمودار شماره 5

صادرات نفت خام ایران. به یک میلیون بشکه در روز

Iran's crude oil exports

(in millions of barrels/day)

■ China ■ India ■ Japan ■ Europe ■ Other

Source: Kpler